

Laatst geactualiseerd: 12-11-2025

Versie: 1.0

Wegwijzer bij kwetsbare opgroeisituaties

Voor professionals in het onderwijs, de
jeugdgezondheidszorg, de wijk en de eerstelijnszorg

Start

Instructievideo

VOOR WIE?

Deze wegwijzer is voor professionals die werken in de **directe leefomgeving** van jeugdigen ongeacht of er problemen spelen of niet. Deze groep professionals is zeer divers, omdat ze werken met jeugdigen van **verschillende leeftijden**. De opbouw van de wegwijzer voorziet in deze diversiteit; iedere professional kan **zelf bepalen** welke onderdelen van toepassing zijn in een specifieke situatie.

DOEL:

Professionals die nauw betrokken zijn bij jeugdigen kunnen **vroegtijdig signaleren** of een jeugdige zich in een **kwetsbare opgroeisituatie** bevindt. Deze wegwijzer helpt je bij het signaleren en verder onderzoeken van een **'niet-pluisgevoel'**. Je vindt er signalen, risico- en beschermende factoren, tips om het gesprek aan te gaan, en ondersteuningsinstrumenten. Ook geeft de wegwijzer hier voorbeelden uit de praktijk en linkjes naar hulpmiddelen bij.

KWETSBARE SITUATIES:

Denk bij kinderen in **kwetsbare opgroeisituaties** bijvoorbeeld aan kinderen:

- In armoede
- Met ouders met psychische problemen
- Met ouders met een verslaving
- Met ouders met een verstandelijke beperking
- Met mantelzorgtaken
- Met een migratieachtergrond
- Uit eenoudergezinnen

GEBRUIKSAANWIJZING:

Deze wegwijzer biedt informatie ingedeeld in **7 stappen**. Deze stappen vergroten de vindbaarheid van informatie en vormen **geen lineair proces** wat doorlopen moet worden. Voor de overzichtelijkheid zijn deze stappen ingedeeld in **3 fases**:

1. **Roze: Herkennen** van signalen
2. **Blauw: Toetsen** van vermoedens
3. **Groen: Ondersteunen** en doorverwijzen voor hulp

Deze wegwijzer is **interactief (klikbaar)**, waardoor je snel de informatie vindt die helpend kan zijn in jouw situatie. Ook kun je **scrollen**. Wanneer je een link wilt openen kun je de **CTRL-toets** indrukken en klikken met je muis. Probeer het maar uit!



Betekenis van de knoppen



= Naar de startpagina met de waaier van 7 stappen



= Naar de startpagina van de fase herkennen



= Naar de info van de stap in de fase herkennen



= Naar de inleiding



= Naar de bronnen van de fase herkennen



= Naar de hulpmiddelen van de stap in de fase herkennen



= Naar de contactgegevens



= Naar de startpagina van de fase toetsen



= Naar de info van de stap in de fase toetsen



= Naar de vorige pagina



= Naar de bronnen van de fase toetsen



= Naar de hulpmiddelen van de stap in de fase toetsen



= Naar de volgende pagina



= Naar de startpagina van de fase ondersteunen



= Naar de info van de stap in de fase ondersteunen



= Naar de vorige stap (van dezelfde setting)



= Naar de bronnen van de fase ondersteunen



= Naar de hulpmiddelen van de stap in de fase ondersteunen



= Naar de volgende stap (van dezelfde setting)



= Externe link naar een hulpmiddel



= Naar de lijst met afkortingen



Het tabblad 'Alle settings' bevat informatie die relevant is voor alle beroepsgroepen. De overige vier tabbladen bevatten kennis voor specifieke beroepsgroepen. Hier een aantal voorbeelden van hoe de functies zijn ingedeeld in de verschillende setting-tabbladen:

ONDERWIJS & KINDEROPVANG

- Leerkracht
- Schoolpsycholoog
- Intern begeleider
- Zorgcoördinator
- Brugfunctionaris
- Pedagogisch medewerker
- Coach onderwijs
- Oudercontact functionaris
- Schoolmaatschappelijk werker

JGZ

- Jeugdverpleegkundige
- Verpleegkundig specialist
- Jeugdarts
- Kraamzorg
- Doktersassistente
- Jeugd- en gezinsprofessional
- Orthopedagoog
- Consultatiebureau
- GGD

WIJK

- Medewerker sociaal wijk- of buurtteam
- Jongerenwerker

1E LIJNS

- Huisarts
- POH-GGZ
- Paramedische zorgverlener



Afkortingen die gebruikt worden in deze wegwijzer:

AFKORTINGEN

- **CJG** = Centrum Jeugd en Gezin
- **GGD** = Gemeentelijke of Gemeenschappelijke Gezondheidsdienst
- **GGZ** = GeestelijkeGezondheidsZorg
- **IB** = Intern Begeleider
- **JGZ** = JeugdGezondheidsZorg
- **KOLA** = Kinderen van Ouders met een Lichamelijke Aandoening
- **KOPP** = Kinderen van Ouders met Psychische Problemen
- **KOV** = Kinderen van Ouders met Verslavingsproblemen
- **KOVb** = Kinderen van Ouders met een Verstandelijke Beperking
- **OTS** = OnderToezichtStelling
- **SMW** = Sociaal Maatschappelijk Werker
- **SWV** = SamenWerkingVerband
- **VT** = Veilig Thuis

DISCLAIMER

De projectgroep heeft deze wegwijzer met zorgvuldigheid samengesteld. Er is geen garantie dat de informatie overal volledig en juist is. De gebruiker blijft dan ook zelf verantwoordelijk voor zijn handelen.



*Klik op de
vijfhoekige
vakjes om direct
naar de stap te
gaan.*

*Klik op een van
de drie blokjes om
direct naar de
start van de fase
te gaan.*

Gesprek met
jeugdige en
gezin

Situatie in
kaart brengen

Risicotaxatie

Zelf
ondersteunen

Doorverwijzen
&
Samenwerken

Bespreken
met collega

Signalen
opmerken


Kwetsbare
opgroeisituatie



Herkennen



Toetsen



Ondersteunen





SIGNALEN OPMERKEN

In deze stap vind je een overzicht van verschillende signalen van kwetsbare opgroeisituaties die je bij een jeugdige of diens omgeving kunt opmerken. Deze signalen zijn ingedeeld in vijf categorieën:

- 1) Ik zie bij een jeugdige...
- 2) Ik hoor van een jeugdige...
- 3) Ik zie bij/hoor van ouders...
- 4) Ik zie bij/hoor van de omgeving...
- 5) Ik weet al dat...

Binnen deze categorieën vind je subgroepen van signalen met elk voorbeelden uit de praktijk. Zo krijg je een beter beeld van waar je op kunt letten. Daarnaast vind je hier ook linkjes die je kunnen helpen bij het signaleren van kwetsbare opgroeisituaties.

[>> Lees verder](#)

BESPREKEN MET COLLEGA'S

In deze stap staat informatie over met wie je in gesprek kan gaan over de signalen die je hebt waargenomen. Daarnaast geven we tips over hoe je dit gesprek aangaat en wat je bespreekt. Denk bijvoorbeeld aan het rekening houden met de privacy van een jeugdige.

[>> Lees verder](#)

Signalen opmerken

Alle settings



Achtergrondinformatie



Hulpmiddelen

Signalen opmerken (1/12)

Om kwetsbare opgroeisituaties bij jeugdigen **tijdig te kunnen signaleren**, is het nodig om een beeld te hebben van **mogelijke signalen**. Hiervoor kun je bijvoorbeeld gebruik maken van signalenkaarten, checklists of andere handvatten.

Deze hulpmiddelen kun je ook gebruiken wanneer je zelf een **'niet-pluis gevoel'** hebt en twijfelt wat de oorzaak hiervan zou kunnen zijn. **Let wel op:** niet elk signaal hoeft per definitie te wijzen op een kwetsbare opgroeisituatie. Het is wel belangrijk om dit 'niet-pluis gevoel' verder te onderzoeken door te observeren en te luisteren naar wat er gezegd wordt.

Hieronder volgen **voorbeelden** van signalen van kwetsbare opgroeisituaties die zijn ingedeeld in vijf categorieën:

1. Ik zie bij een jeugdige...
2. Ik hoor van een jeugdige...
3. Ik zie bij/hoor van ouders...
4. Ik zie bij/hoor van de omgeving...
5. Ik weet al dat...

Signalen opmerken: Ik zie bij een jeugdige... (2/12)

EXTERNALISEREND GEDRAG

- **Druk**

De jeugdige beweegt regelmatig, staat regelmatig op van de stoel, heeft moeite met stilzitten of praat erg snel.

- **Fysieke agressie**

De jeugdige uit boosheid door bijvoorbeeld anderen te slaan of schoppen, of met voorwerpen te gooien.

- **Opstandig**

De jeugdige toont weerstand tegen regels of opdrachten door bijvoorbeeld tegen te spreken, weigeren mee te doen of te liegen.

- **Onbegrensd**

De jeugdige gaat over de grenzen van anderen heen, bijvoorbeeld door spullen van anderen te pakken zonder te vragen, door anderen heen te praten of ongewenst dicht in de buurt van anderen te staan.

- **Overschreeuwen**

De jeugdige praat luider dan nodig, is erg aanwezig of maakt harde geluiden in situaties waarin dit niet passend is.

- **Verbale agressie**

De jeugdige uit boosheid door bijvoorbeeld te schreeuwen, schelden, beledigen of dreigende taal te gebruiken.

OPVALLEND GEDRAG

- **Afwijkend**

De jeugdige gedraagt zich op een manier die afwijkt van leeftijdsgenoten.

- **Ambivalent**

De jeugdige vertoont tegenstrijdig gedrag, bijvoorbeeld door het ene moment bij iemand op schoot te gaan zitten en even later niet meer aangeraakt te willen worden.

- **Veranderend**

De jeugdige gedraagt zich plotseling op een andere manier of gedraagt zich anders bij verschillende personen of op verschillende locaties.



Signalen opmerken: Ik zie bij een jeugdige... (3/12)

INTERNALISEREND GEDRAG

- **Depressief**

De jeugdige lijkt nergens van te genieten, is onverschillig en toont weinig energie of motivatie om activiteiten te ondernemen.

- **Gespannen**

De jeugdige schrikt makkelijk, trilt, friemelt, bijt op nagels, heeft de schouders opgetrokken, heeft een gespannen kaak, heeft armen veel over elkaar heen, houdt het hoofd naar beneden, kijkt veel om zich heen, of controleert dingen herhaaldelijk.

- **Huilen**

De jeugdige huilt regelmatig of huilt bij relatief kleine tegenslagen.

- **Nabijheid opzoeken**

De jeugdige klampt zich vast aan anderen, heeft altijd een ander nodig om tot rust te komen (coregulatie) of gaat bij anderen (vreemden) op schoot zitten.

- **Onzeker**

De jeugdige vraagt regelmatig om bevestiging, vermijdt nieuwe uitdagingen of geeft snel op als iets moeilijk gaat.

- **Teruggetrokken**

De jeugdige trekt zich terug uit sociale interacties, vermijdt contact met anderen, zoekt weinig contact, zit vaak alleen, is stil en sluit niet goed aan bij leeftijdsgenoten.

LEEFSTIJL

- **Eten**

De jeugdige eet te veel, te weinig, ongezond of stiekem, heeft geen eten en/of drinken mee naar school, of heeft een hoorbaar rammelende buik.

- **Middelengebruik**

De jeugdige rookt sigaretten, drinkt alcohol, blowt of gebruikt drugs.

- **Slaap**

De jeugdige valt op ongepaste plekken en momenten in slaap, heeft wallen onder de ogen of gaapt regelmatig.



Signalen opmerken: Ik zie bij een jeugdige... (4/12)

SOCIAAL CONTACT

- **Gedrag naar ouder(s)**

De jeugdige schrikt of deinst terug als de ouder een plotselinge beweging maakt of maakt geen of juist alléén oogcontact met de ouder.

- **Negatief contact**

De jeugdige heeft vrienden die groepsdruk uitoefenen om grensoverschrijdend gedrag te vertonen. De jongere vertoont bijvoorbeeld ander gedrag in een groep dan alleen.

- **Rondhangen**

De jeugdige blijft na schooltijd lang hangen op school of bij een leerkracht, of is altijd (alleen) te vroeg op school.

- **Seksueel gedrag**

De jeugdige heeft op jonge leeftijd al interesse in seksueel contact met anderen, bijvoorbeeld door het maken van seksuele bewegingen/gebaren of door anderen op ongepaste plekken aan te raken.

LICHAMELIJKE KENMERKEN

- **Gewicht**

De jeugdige heeft onder- of overgewicht.

- **Letsel**

De jeugdige heeft een wond, blauwe plek of ander onverklaarbaar letsel toegebracht door een ander of zichzelf (i.e., zelfbeschadiging).

- **Lichamelijke verzorging**

De jeugdige heeft een slecht gebit, ruikt niet fris, heeft ongewassen/vette haren, heeft vieze nagels, of heeft kleding die vies, kapot, te klein, te groot, of niet passend bij het seizoen is.

- **Pijn**

De jeugdige maakt een grimas na een bepaalde beweging, ontziet een bepaald lichaamsdeel, of wrijft regelmatig over of houdt een hand op een bepaald lichaamsdeel.

- **Zindelijkheid verliezen**

De jeugdige was eerst zindelijk, maar plast nu in de broek of in bed.



Signalen opmerken: Ik hoor van een jeugdige... (5/12)

THUISSITUATIE

- **Activiteiten**

De jeugdige praat over het niet gaan naar zwembles, sportles, kunstles, muziekles of culturele activiteiten, of het niet op vakantie gaan.

- **Conflicten**

De jeugdige praat over ruzies met of tussen gezinsleden.

- **Criminaliteit**

De jeugdige praat over criminele activiteiten door gezinsleden, dat een gezinslid vastzit, of de betrokkenheid van politie, justitie of HALT bij het gezin.

- **Financiële zorgen**

De jeugdige praat over dat er zorgen zijn over de financiële middelen, schulden binnen het gezin, of onvoldoende middelen voor levensbehoeften, activiteiten en spullen (zoals cadeautjes).

- **Mantelzorg/Parentificatie**

De jeugdige praat over het moeten zorgen voor gezinsleden, regelen van administratie, of tolken.

- **Onveilig**

De jeugdige praat over een onveilige thuissituatie zoals mishandeling, misbruik of huiselijk geweld.

- **Relatie met ouders**

De jeugdige praat over ruzie met de ouders of zorgen over de ouders.

- **Relatie tussen ouders**

De jeugdige praat over ruzies tussen de ouders of een (v)chtscheiding.



Signalen opmerken: Ik hoor van een jeugdige... (6/12)

MENTAAL WELBEVINDEN

- **Ingrijpende gebeurtenissen**

De jeugdige praat over ingrijpende gebeurtenissen, zoals het overlijden van een gezins- of familielid, of het meemaken van een natuurramp, ongeluk, kindermishandeling of huiselijk geweld.

- **Neerslachtigheid**

De jeugdige praat over somberheid, eenzaamheid, zich onbegrepen/ongezien voelen, nergens zin in hebben, of piekeren.

- **Suïcidaliteit**

De jeugdige praat over dood willen gaan, zelfmoord, niet meer willen leven, of er liever niet meer willen zijn.

- **Zelfbeeld**

De jeugdige praat over zichzelf op een negatieve manier waaruit onzekerheid, verminderd zelfvertrouwen of een negatief zelfbeeld blijkt, of vraagt regelmatig om bevestiging. Denk bijvoorbeeld aan uitspraken als: "Ik ben het niet waard om tijd in te steken." of "Doe ik het wel goed zo?".

LICHAMELIJK WELBEVINDEN

- **Pijn**

De jeugdige praat over buikpijn, hoofdpijn, misselijkheid/overgeven, of andere lichamelijke problemen al dan niet verklaarbaar.

- **Vermoeidheid**

De jeugdige praat over slaapproblemen, nachtmerries of vermoeidheid.



Signalen opmerken: Ik hoor van een jeugdige... (7/12)

EMOTIONELE VERWAARLOZING

- **Gebrekkige aandacht en steun**

De jeugdige praat over zich niet begrepen/gehoord/erkend/gezien voelen, of dat de ouders geen aandacht/tijd hebben voor hem/haar. Denk aan uitspraken als: "Het boeit toch niemand wat." of "Niemand luistert."

- **Gedwongen zelfredzaamheid**

De jeugdige praat over veel alleen thuis zijn, vaak voor zichzelf te moeten zorgen, of aan het lot te worden overgelaten.

SOCIAAL CONTACT

- **Activiteiten**

De jeugdige praat over het weinig thuis afspreken met vrienden na schooltijd of het niet buiten mogen spelen.

- **School**

De jeugdige praat over moeite hebben met contact maken met klasgenoten of gepest worden. Lees meer school-gerelateerde signalen onder het tabblad onderwijs en kinderopvang.

- **Seksuele opmerkingen**

De jeugdige praat over ongepast seksueel contact met anderen.



Signalen opmerken: Ik zie bij/hoor van de ouders...

(8/12)

OPVOEDING

- **Emotionele mishandeling**

De jeugdige heeft ouders die kleineren, uitschelden, isoleren, te hoge verwachtingen opleggen, hen getuige laten zijn van huiselijk geweld, hen betrekken in een ruzie tussen de ouders, of opmerkingen maken over het ongewenst zijn van de jeugdige.

- **Emotionele verwaarlozing**

De jeugdige heeft ouders die de jeugdige te weinig aandacht, betrokkenheid en steun geven, niet uit laten praten, regelmatig alleen laten, nooit zelf ophalen van school, niet helpen bij het maken van huiswerk, of verantwoordelijkheden geven voor zaken die eigenlijk bij de ouders liggen.

- **Lichamelijke mishandeling**

De jeugdige heeft ouders die hen een tik geven, schudden, hardhandig bij de armen vastpakken, of onnodig medische onderzoeken laten ondergaan.

- **Lichamelijke verwaarlozing**

De jeugdige heeft ouders die onvoldoende zorg dragen voor eten, drinken, kleding, lichamelijke verzorging, huisvesting, toezicht, bescherming of medische zorg.

- **Opvoedstress**

De jeugdige heeft ouders die geen overwicht hebben als ouder, de thuissituatie niet overzien, overbezorgd zijn, aangeven overbelast te zijn, een disbalans ervaren tussen draagkracht en draaglast.

- **Seksuele mishandeling**

De jeugdige heeft een ouder die hen aanraakt op ongepaste plekken of seksueel getinte opmerkingen maakt over de jeugdige.



Signalen opmerken: Ik zie bij/hoor van de ouders...

(9/12)

HULPVERLENING

- **Interactie**

De jeugdige heeft ouders die hen niet aan het woord laten of die alleen negatieve en geen positieve dingen benoemen over het kind.

- **Overbezorgd**

De jeugdige heeft ouders die hen regelmatig naar de huisarts brengen, ook voor kleine kwaaltjes.

- **Zorgmijden**

De jeugdige heeft ouders die gemaakte afspraken in de hulpverlening niet nakomen, gesprekken vermijden, niet verschijnen op afspraken, afspraken afzeggen, of te laat komen op afspraken.

KLACHTEN

- **KOPP/KOV/KOVB/KOLA**

De jeugdige heeft een ouder die een psychisch probleem, verslaving, verstandelijke beperking of lichamelijke aandoening heeft.

- **Relatieproblemen**

De jeugdige heeft ouders die ruzie maken waar de jeugdige bij is of die gaan scheiden.

- **Taalbarrière**

De jeugdige heeft ouders die de Nederlandse taal niet spreken en/of niet kunnen lezen, of analfabeet zijn.

- **Vermoeidheid**

De jeugdige heeft ouders die moe zijn, veel slapen of zich veel verslapen.



Signalen opmerken: Ik zie bij/hoor van de ouders... (10/12)

NETWERK

- **Geen/weinig**

De jeugdige heeft ouders die geen of een beperkt sociaal netwerk hebben.

WERK

- **Hoge werkdruk**

De jeugdige heeft ouders die veel stress van werk ervaren of veel werkuren maken.

- **Werkloosheid**

De jeugdige heeft ouders die geen baan hebben of arbeidsongeschikt zijn.

FINANCIËN

- **Armoede**

De jeugdige heeft ouders die in de bijstand zitten, een lage sociaaleconomische status hebben, of onvoldoende financiële middelen hebben voor levensmiddelen, uitjes of sporten.

- **Problemen**

De jeugdige heeft ouders die in de schuldsanering zitten of een betalingsachterstand hebben.



Signalen opmerken: Ik zie bij/hoor van de omgeving... (11/12)

WOONOMGEVING

- **Hygiëne**

De jeugdige woont in een huis dat vies, rommelig of overvol is. Het kan ook zijn dat het huis juist té netjes, schoon en opgeruimd is.

- **Gezinssamenstelling**

De jeugdige woont in een huis met een alleenstaande moeder, een samengesteld gezin, veel kinderen, of één of meerdere kinderen die extra zorg nodig hebben.

- **Vaak verhuizen**

De jeugdige woont regelmatig op nieuwe plekken.

- **Wijk**

De jeugdige woont in een wijk/buurt die bekend staat als risicovol.

- **Woning**

De jeugdige woont in een te kleine woning voor het gezin, AZC, daklozenopvang, slecht onderhouden woning of niet-kindvriendelijke woning (bijvoorbeeld open stopcontacten of geen speelgoed).

SOCIALE OMGEVING

- **Zorgen**

Er worden zorgen over de jeugdige geuit door familieleden, leeftijdsgenoten, school, leerkracht, mentor, het zorgadviesteam (ZAT), het schoolondersteuningsteam, intern begeleider, zorgcoördinator, leerplichtambtenaar, kinderarts, huisarts, verloskundige, Veilig Thuis, peuterspeelzaal, pedagogisch medewerker, het consultatiebureau, burens, wijkagent, jongerenwerker, de sportvereniging of coach.



Signalen opmerken: Ik weet al dat... (12/12)

Van alle eerdergenoemde punten kun je voorkennis hebben die je bijvoorbeeld verkrijgt via een dossier, een andere professional of contacten uit het sociale netwerk van de jeugdige.

VOORKENNIS

- **Classificatie of diagnose**

Het kan helpend zijn om te weten of er eerder een diagnose en/of classificatie is gesteld bij de jeugdige.



Signalen opmerken: Hulpmiddelen (1/3)

SIGNALEN PER LEEFTIJDGROEP

Situatie: KOPP/KOV 



Deze pagina van het **Trimbos Instituut** geeft een overzicht van signalen van KOPP/KOV, gesorteerd per leeftijdscategorie.

NORMATIEVE LIJST SENSOA VLAGGENSYSTEEM



De normatieve lijst is een aanvullend **werkinstrument bij het Sensoa Vlaggensysteem**. Het kan je helpen om seksueel gedrag op een bepaalde leeftijd correct in te schatten. Je krijgt een overzicht van wat in de wetenschappelijke literatuur bekend is over normaal seksueel gedrag van kinderen en jongeren. In deze herwerkte versie is er aandacht voor signalen van seksueel misbruik, voor emotionele ontwikkeling, gender- en cultuurdiversiteit.

SIGNALENKAART

Situatie: KOVB 
Leeftijd: 0-4 jaar



SIGNALENKAART

Situatie: KOVB 
Leeftijd: 4-12 jaar



SIGNALENKAART

Situatie: KOVB 
Leeftijd: 12-18 jaar



Deze signalenkaarten van het **Trimbos Instituut** zetten de signalen op een rij die kunnen wijzen op een kind van een ouder met een (licht) verstandelijke beperking (KOVB). Per levensfase kunnen er verschillende signalen zijn.



Signalen opmerken: Hulpmiddelen

(2/3)

MELDCODE STAP 1

Situatie: Kindermishandeling



Deze website geeft informatie over de stappen van de meldcode in de vorm van **handelingsprotocollen** per functie.

MELDCODE STAP 1

Situatie: Kindermishandeling



Deze pagina van het **Nederlands Jeugdinstituut** geeft informatie over de eerste stap van de Meldcode, namelijk signalen van kindermishandeling herkennen.

SIGNALENKAART

*Situatie: Kindermishandeling
Leeftijd: 0-18 jaar*



Deze website van **Kadera** geeft een overzicht van signalen voor kindermishandeling bij zowel slachtoffer als pleger. De signalen zijn onderverdeeld per leeftijdsgroep: 0-2, 2-4, 4-12 en 12-18 jaar. Na het aanvinken van signalen en risicofactoren kunnen deze opgeslagen worden als PDF.

SIGNALENLIJST

*Situatie: Kindermishandeling
Leeftijd: 0-4 jaar*



SIGNALENLIJST

*Situatie: Kindermishandeling
Leeftijd: 4-12 jaar*



SIGNALENLIJST

*Situatie: Kindermishandeling
Leeftijd: 12-18 jaar*



Deze signalenlijsten van het **Nederlands Jeugdinstituut** zetten de signalen op een rij die kunnen wijzen op kindermishandeling. Per levensfase kunnen er verschillende signalen zijn.



Signalen opmerken: Hulpmiddelen (3/3)

INFOGRAPHIC

Situatie: Scheiding



INFOGRAPHIC

Situatie: Armoede



INFOGRAPHIC

Situatie: KOPP/KOV



INFOGRAPHIC

Situatie: KOVB



INFOGRAPHIC

Situatie: Ouder in detentie



INFOGRAPHIC

Situatie: Kindermishandeling



Deze infographics van **Augeo** leggen uit wat de situatie is, wat de oorzaken en gevolgen zijn, hoe vaak het voorkomt in Nederland, hoe je het kunt herkennen, en hoe je kunt ondersteunen.

SPARK-METHODE



De SPARK-methode is een **gevalideerde signalerings- en gespreksmethodiek** die door professionals gebruikt kan worden om in gesprek met ouder op tijd te signaleren of er een risico is op opvoed- en opgroei problemen. De verschillende versies kunnen gebruikt worden rondom verschillende transitiemomenten in het leven van een kind, bijvoorbeeld voor de geboorte of wanneer een kind voor het eerst naar school gaat.



Signalen opmerken

Onderwijs & Kinderopvang



Achtergrondinformatie



Hulpmiddelen



Signalen opmerken (1/3)

In het onderwijs en de kinderopvang brengen leerkrachten en begeleiders een **groot deel van de dag** samen door met het kind. Dit stelt hen in staat om signalen vroegtijdig te observeren. **Alle medewerkers** van een school of kinderopvang kunnen signaleren bij jeugdigen, niet alleen leerkrachten en mentoren, maar ook bijvoorbeeld conciërges, management en zorgcoördinatoren. Professionals in het onderwijs en de kinderopvang hebben meestal ook **nauw contact met ouders**. Wees in dit contact ook alert op signalen voor kwetsbare opgroeisituaties. Noteer de geobserveerde signalen in een **dossier of leerlingvolgsysteem**. Let hierbij op de regels omtrent privacy.



Signalen opmerken: Ik zie op school... (2/3)

SCHOOLVERZUIM

- **Absentie**

De jeugdige is vaak of lang (onaangekondigd) afwezig of komt regelmatig te laat.

SCHOOLHOUDING

- **Opstandig**

De jeugdige doet niet mee aan (groeps)opdrachten, wilt niet geholpen worden, wordt regelmatig de klas uit gestuurd, moet nablijven of zit op de telefoon tijdens de les.

- **Werkhouding**

De jeugdige heeft moeite met het plannen en op tijd maken van huiswerk, heeft moeite met het concentreren op leerwerk, staart regelmatig naar buiten, of is enkel bezig met schoolwerk.

SCHOOLPRESTATIES

- **Onderpresteren**

De jeugdige haalt (veel) onvoldoendes.

- **Veranderingen**

De jeugdige heeft (plotseling) veranderende leerprestaties. Bijvoorbeeld een leerling die ineens veel lagere cijfers haalt dan voorheen.

SCHOOLWISSELING

- **Wisselen**

De jeugdige wisselt vaak van school.



Signalen opmerken: Ik zie op school... (3/3)

LEERONTWIKKELING

- **Taalbarrière**

De jeugdige heeft een taalontwikkelingsstoornis of taalachterstand waardoor het lastig is om opdrachten te begrijpen of contact te hebben met klasgenoten.

- **Ontwikkelingsachterstand**

De jeugdige heeft moeite met de schoolopdrachten, vergeet eerder geleerde dingen snel of moet een jaar blijven zitten.

OUDERS

- **Contact**

De jeugdige heeft ouders die, weinig of slecht contact hebben met de school. Ouders komen bijvoorbeeld niet op een oudergesprek of zijn niet bereikbaar.



Signalen opmerken: Hulpmiddelen (1/3)

MELDCODE: KINDEROPVANG

Situatie: Kindermishandeling

MELDCODE BASISONDERWIJS

Situatie: Kindermishandeling

MELDCODE SPECIAAL ONDERWIJS

Situatie: Kindermishandeling

MELDCODE VOORTGEZET ONDERWIJS

Situatie: Kindermishandeling

Deze webpagina's geven informatie over de stappen van de meldcode in de vorm van **handelingsprotocollen** per functie.



MELDCODE

BASISONDERWIJS

Situatie: Kindermishandeling

MELDCODE VOORTGEZET ONDERWIJS

Situatie: Kindermishandeling

Deze brochures van het **Nederlands Jeugdinstituut** geven houvast voor het werken volgens de meldcode voor onderwijsprofessionals in het basis- en voortgezet onderwijs.



p.28



Signalen opmerken: Hulpmiddelen (2/3)

INFORMATIEBRIEF SIGNALEREN



Situatie: Mentale problemen

Deze informatiefolder van **Pharos** biedt docenten handvatten om alert te zijn op mentale problemen bij leerlingen die nog niet zo lang in Nederland zijn. Belangrijke vaardigheden zijn het in kaart brengen van de thuissituatie/achtergrond en het signaleren van onderliggende problematiek. In de folder worden ook linkjes naar relevante materialen gedeeld ter ondersteuning van docenten.

SIGNALENKAART

*Situatie: Mantelzorg
Leeftijd: 4-12 jaar*



SIGNALENKAART

*Situatie: Mantelzorg
Leeftijd: 12-24 jaar*



Deze signalenkaarten van **Mantelzorg NL** voor docenten geven een overzicht van mogelijke signalen bij jonge mantelzorgers. Het gaat om mogelijke signalen op het gebied van school, emoties, sociaal contact, en psychosomatische klachten.

OMGAAN MET ARMOEDE OP SCHOLEN



*Situatie: Armoede
Pagina: 60-61*

Deze handreiking van de **Alliantie Kinderarmoede** biedt professionals in het basis- en voortgezet onderwijs concrete werkwijzen om armoede te signaleren.



p.29



Signalen opmerken: Hulpmiddelen (3/3)

HANDREIKING SIGNALEREN VOOR HET VO

Situatie: Sociaal-emotionele problemen



Deze handreiking van het **Trimbos Instituut en Pharos** biedt houvast bij het signaleren van sociaal-emotionele problemen bij leerlingen, zoals een laag zelfbeeld, moeite met groepsintegratie of zelfbeheersing.

HANDREIKING SIGNALEREN IN HET VO

Pagina: 10-14



Deze handleiding van **MULTIsignaal** geeft een overzicht van signalen die je bij leerlingen in het voortgezet onderwijs kan zien in het geval van een vechtscheiding, verwaarlozing, huiselijk geweld of loverboys.



Signalen opmerken

Jeugdgezondheidszorg



Achtergrondinformatie



Hulpmiddelen



p.31



Signalen opmerken (1/2)

Professionals in de Jeugdgezondheidszorg (JGZ) hebben een belangrijke functie in het **bijhouden van de ontwikkeling** van een jeugdige. Het contact met een jeugdige en ouders is echter meestal een **momentopname** waardoor sommige signalen misschien niet gemakkelijk opgemerkt kunnen worden. Ook kunnen kinderen zich **anders gedragen dan normaal**, omdat ze bijvoorbeeld zenuwachtig zijn voor een afspraak met een jeugdarts of -verpleegkundige. Toch kunnen JGZ-professionals tijdens huisbezoeken en spreekuren vaak een goede inschatting maken van de situatie bij een '**niet-pluis**' gevoel.



Signalen opmerken (2/2)

KIND

- **Lichamelijke ontwikkeling**

De jeugdige oogt vermoeid, heeft overgewicht of is juist te licht voor zijn leeftijd of er zijn signalen van zelfbeschadiging.

- **Cognitieve ontwikkeling**

Er zijn veranderingen in de cognitieve ontwikkeling van een jeugdige, hij of zij kan zich bijvoorbeeld minder goed concentreren.

- **Psychosociale ontwikkeling**

De jeugdige vertoont grenzeloos gedrag of gedrag dat niet past bij sociale normen, bijvoorbeeld door zich opstandig te gedragen of heel erg de clown uit te hangen.

- **Interactie**

De jeugdige is heel afhankelijk van de ouders, bijvoorbeeld door zich vast te klampen aan de ouders.

OULDERS

- **Beperkend**

De ouders van de jeugdige leggen beperkingen op in het contact met het kind, bijvoorbeeld door aan te geven dat er niemand bij het gesprek mag aansluiten of dat er niemand met de jeugdige in gesprek mag gaan zonder dat zij als ouders aanwezig zijn.

- **Bereikbaarheid**

De ouders van de jeugdige zeggen regelmatig afspraken af of zijn niet telefonisch bereikbaar.

- **Wisselingen**

De ouders van de jeugdige wisselen regelmatig van zorgverlener voor de jeugdige.



Signalen opmerken: Hulpmiddelen (1/2)

SPUTOVAMO



Situatie: Kinder-mishandeling
Leeftijd: 0-18 jaar
Pagina: 93-96

De SPUTOVAMO is een **checklist** voor artsen en verpleegkundigen om na te gaan of waargenomen letsel veroorzaakt kan zijn door kindermishandeling. Er wordt gekeken naar het Soort letsel, Plaats, Uiterlijke kenmerken, Tijd, Oorzaak, Veroorzaker, Andere aanwezigen, Maatregelen genomen en Oude letsels.

RICHTLIJN & MELDCODE



Situatie: Kindermishandeling

De JGZ-richtlijn kindermishandeling van het **Nederlands Centrum Jeugdgezondheid** geeft uitleg over hoe je stap 1 van de Meldcode, de signalen in kaart brengen, kunt uitvoeren.

RICHTLIJN: SIGNALEN



Situatie: Kindermishandeling

Deze JGZ-richtlijn kindermishandeling van het **Nederlands Centrum Jeugdgezondheid** geeft uitleg over de signalen van kindermishandeling.

MELDCODE JGZ

Situatie: Kinder-mishandeling



MELDCODE KRAAMZORG

Situatie: Kinder-mishandeling



Deze websites geven informatie over de stappen van de meldcode in de vorm van **handelings-protocollen** per functie.



Signalen opmerken: Hulpmiddelen (2/2)

ALPHA NL

Leeftijd: 0 jaar



De ALPHA-NL is een **vroegsignaleringsinstrument** voor verloskundigen om risico's op ongunstige opgroeiomstandigheden, kindermishandeling en psychosociale problemen bij (aanstaande) ouders in kaart te brengen. De vragenlijst wordt vroeg in de zwangerschap ingevuld en helpt bij het bespreekbaar maken van de thuissituatie en eventuele behoefte aan extra ondersteuning.

HANDREIKING

*Situatie: Armoede
Pagina: 21-26 & 67-68*



Deze handreiking 'Omgaan met armoede in de jeugdgezondheid' van het **Nederlands Centrum Jeugdgezondheid** dient als praktische leidraad voor de vroeg signalering van armoede. Het biedt handvatten voor de praktische uitvoering en helpt om dit effectief aan te pakken, bijvoorbeeld met behulp van een lijst van signalen die kunnen wijzen op armoede.

RICHTLIJN

*Situatie: Psycho-
sociale problemen*



De JGZ-richtlijn Psychosociale problemen van het **Nederlands Centrum Jeugdgezondheid** helpt professionals bij het signaleren van psychosociale problemen bij jeugdigen.



p.35



Signalen opmerken

Wijk



Achtergrondinformatie



Hulpmiddelen



p.36



Signalen opmerken

In deze wegwijzer staat (nog) geen informatie specifiek voor de setting 'Wijk'. Mocht je hier suggesties voor hebben, neem dan contact met ons op.



Kijk voor niet-setting-specifieke informatie bij 'Alle settings'.



Signalen opmerken: Hulpmiddelen

WIJKTEAMCOMMUNITY

*Situatie: Kindermishandeling
en huiselijk geweld*



In de wijkteamcommunity Aanpak Kindermishandeling en Huiselijk Geweld van **Augeo** worden wijkteammedewerkers ondersteund bij het gebruik van de meldcode, het werken aan veiligheid in gezinnen en wordt onderlinge ervaringsuitwisseling bevorderd.



Signalen opmerken

Eerstelijnszorg



Achtergrondinformatie



Hulpmiddelen



p.39



Signalen opmerken

In deze wegwijzer staat (nog) geen informatie specifiek voor de setting '1e lijns'. Mocht je hier suggesties voor hebben, neem dan contact met ons op.



Kijk voor niet-setting-specifieke informatie bij 'Alle settings'.



Signalen opmerken: Hulpmiddelen

Aan deze wegwijzer zijn nog geen hulpmiddelen toegevoegd specifiek voor de setting '1e lijns'. Mocht je suggesties hebben, neem dan contact met ons op.



Kijk voor niet-setting-specifieke hulpmiddelen bij '[Alle settings](#)'.



Bespreken met collega

Alle settings



Achtergrondinformatie



Hulpmiddelen



p.42



Bespreken met collega

MET WIE BESPREKEN?

Wanneer je vermoedens hebt van een kwetsbare opgroeisituatie, ga dan in gesprek met een collega. Deze gesprekken kunnen je nieuwe informatie en inzichten geven. Dit kan vervolgens weer bijdragen aan het maken van een afgewogen beslissing over de nodige vervolgstappen. Naast je **directe collega's** kun je ook een **advieslijn** benaderen om te praten over je vermoedens. Denk bijvoorbeeld aan Veilig Thuis (0800 2000), Slachtofferhulp Nederland (0900-0101) of 113 (0800 0113).

HOE BESPREKEN?

Houd bij het bespreken van je vermoedens van een kwetsbare opgroeisituatie rekening met de **privacy** van de jeugdige. Benoem bijvoorbeeld niet de naam van de jeugdige of andere zaken die gemakkelijk tot de persoon te herleiden zijn bij collega's die niet direct met de jeugdige werken. Mocht je de casus toch graag in meer detail willen bespreken met een collega die niet betrokken is bij de jeugdige, zoek dan eerst goed uit wat je met wie mag bespreken. Dit kan per situatie verschillen. De PrivacyApp kan je hierbij helpen. Voor meer informatie over privacy en gegevensdeling, zie Stap 7.

WAT BESPREKEN?

Besprek met je collega de **signalen** die je gezien hebt bij de jeugdige en vraag of de ander deze signalen herkent. Wanneer de collega de jeugdige niet kent, bespreek je de signalen anoniem: Je zorgt dat jouw verhaal niet naar een specifieke jeugdige te herleiden is. Dit doe je door naam, leeftijd en herleidbare situatiemerken niet te vertellen. Benoem het zichtbare gedrag van de jeugdige. Ook kun je overleggen of er een notitie in een dossier gemaakt moet worden.



Bespreken met collega: Hulpmiddelen (1/2)

AANDACHTSFUNCTIONARISSEN

Situatie: Kindermishandeling



Deze pagina van **Augeo** geeft informatie over aandachtfunctionarissen. Zij helpen binnen een organisatie bij de implementatie van de Meldcode en adviseren en coachen collega's bij het toepassen van de stappen.

MELDCODE STAP 2

Situatie: Kindermishandeling



Deze website geeft informatie over de stappen van de meldcode in de vorm van **handelingsprotocollen** per functie.

ADVIESLIJNEN

Situatie: Kindermishandeling



Deze poster van **Augeo** geeft informatie over en contactgegevens van de organisaties je kunt benaderen wanneer je vermoedens hebt van een kwetsbare opgroeisituatie.

MELDCODE STAP 2

Situatie: Kindermishandeling



Deze pagina van het **Nederlands Jeugdinstituut** geeft informatie over de tweede stap van de Meldcode, namelijk het praten met andere professionals over kindermishandeling.



Bespreken met collega: Hulpmiddelen (2/2)

PRIVACYAPP JEUGD



Op deze webpagina kun je jouw situatie aangeven. Er wordt je dan verteld met wie je welke gegevens mag delen (professionals) of welke gegevens over jou(w kind) gedeeld mogen worden (jeugdigen en ouders).

CHECKLIST: WETTEN JEUGDHULP



Deze checklist van **Klariena** biedt een overzicht van de belangrijkste wetten en regels in de jeugdhulp. Hier moet je je aan houden wanneer je het over een jeugdige wilt hebben met een collega.

E-LEARNING PRIVACY WETGEVING



Deze e-learning van de **GGZ Ecademy** helpt je je kennis te vergroten rondom privacywetgeving en beroepsgeheim in het jeugddomein. Hij bestaat uit twee casussen en duurt ongeveer een uur.



Bespreken met collega

Onderwijs & Kinderopvang



Achtergrondinformatie



Hulpmiddelen



Bespreken met collega

Wanneer je vermoedens hebt van een kwetsbare opgroeisituatie, ga dan in gesprek met een collega in het onderwijs. Deze gesprekken kunnen je nieuwe informatie en inzichten geven en bijdragen aan het maken van een afgewogen beslissing over de nodige vervolgstappen. Het kan een voordeel zijn dat de meeste van je collega's **bekend zijn met de kinderen en hun ouders**, doordat ze hen bijvoorbeeld ook een jaar in de klas hebben gehad. Aangezien kinderen op de **middelbare school** veel verschillende leerkrachten zien is het extra belangrijk dat er goed gecommuniceerd wordt tussen collega's.

MET WIE BESPREKEN?

De verschillende medewerkers binnen de school waarmee je in gesprek kan gaan zijn bijvoorbeeld: docenten, directeuren, teamleiders, mentoren, leden van het ondersteuningsteam, zorgcoördinatoren, intern begeleiders, (ortho)pedagogen, groepsleiders, onderwijsassistenten, gedragswetenschappers, pedagogisch medewerkers, vertrouwenspersonen en conciërges.



p.47



Bespreken met collega: Hulpmiddelen

MELDCODE: KINDEROPVANG

Situatie: Kindermishandeling



MELDCODE BASISONDERWIJS

Situatie: Kindermishandeling



MELDCODE SPECIAAL ONDERWIJS



Situatie: Kindermishandeling

MELDCODE VOORTGEZET ONDERWIJS

Situatie: Kindermishandeling



Deze websites geven informatie over de stappen van de meldcode in de vorm van **handelingsprotocollen** per functie.

SIGNALEREN EN DOORVERWIJZEN



Situatie: Mentale problemen

Deze informatiefolder van **Pharos** biedt docenten handvatten om te reflecteren met collega's over opgemerkte signalen. In de folder worden ook linkjes naar relevante materialen gedeeld ter ondersteuning van docenten.



Bespreken met collega Jeugdgezondheidszorg



Achtergrondinformatie



Hulpmiddelen



p.49



Bespreken met collega

MET WIE BESPREKEN?

Binnen de JGZ werken veel verschillende beroepsgroepen. Er zijn daarom veel **verschillende professionals** met wie je je vermoedens kunt bespreken. Dit is voor iedere werkplek verschillend. Je kunt je vermoedens, afhankelijk van waar je werkt, bijvoorbeeld bespreken met jeugdartsen, jeugdverpleegkundigen, verpleegkundig specialisten, schoolarts, doktersassistenten, logopedisten, (ortho)pedagogen, gedragswetenschappers, jeugdhulpverleners, ambulant hulpverleners, directeurs/leidinggevenden, en aandachtfunctionarissen (voor kwetsbare kinderen of kindermishandeling). Blijf alert op de **privacyregels** bij het bespreken van casuïstiek. Hier kun je de [PrivacyApp](#) voor gebruiken.



Bespreken met collega: Hulpmiddelen

MELDCODE JGZ

*Situatie: Kinder-
mishandeling*



MELDCODE KRAAMZORG

*Situatie: Kinder-
mishandeling*



Deze websites geven informatie over de stappen van de meldcode in de vorm van **handelingsprotocollen** per functie.

RICHTLIJN & MELDCODE



Situatie: Kindermishandeling

Deze website van het **Nederlands Centrum Jeugdgezondheid** geeft informatie hoe je als JGZ-professional stap 2 van de Meldcode kan uitvoeren.



p.51



Bespreken met collega

Wijk



Achtergrondinformatie



Hulpmiddelen



p.52



Bespreken met collega

MET WIE BESPREKEN?

Binnen de wijk kun je je vermoedens bespreken met onder andere een jeugd en gezinswerker, (school) maatschappelijk werker, jongerenadviseur, wijkteamprofessional of gedragswetenschapper. Blijf alert op de **privacyregels** bij het bespreken van casuïstiek. Hier kun je de PrivacyApp voor gebruiken.



Bespreken met collega: Hulpmiddelen

Aan deze wegwijzer zijn nog geen hulpmiddelen toegevoegd specifiek voor de setting 'Wijk'. Mocht je suggesties hebben, neem dan contact met ons op.



Kijk voor niet-setting-specifieke hulpmiddelen bij 'Alle settings'.



p.54



Bespreken met collega

Eerstelijnszorg



Achtergrondinformatie



Hulpmiddelen

Bespreken met collega

MET WIE BESPREKEN?

Binnen de eerstelijnszorg kun je je vermoedens bespreken met de huisarts, POH-GGZ, orthopedagoog, verloskundige of aandachtfunctionaris. Daarnaast heeft Veilig Thuis voor medische professionals vertrouwensartsen in dienst. Bij een vermoeden van kindermishandeling waarbij medische expertise gewenst is, kunnen zij meedenken. Blijf alert op de **privacyregels** bij het bespreken van casuïstiek. Hier kun je de [PrivacyApp](#) voor gebruiken.



p.56



Bespreken met collega: Hulpmiddelen

Aan deze wegwijzer zijn nog geen hulpmiddelen toegevoegd specifiek voor de setting '1e lijns'. Mocht je suggesties hebben, neem dan contact met ons op.



Kijk voor niet-setting-specifieke hulpmiddelen bij 'Alle settings'.





GESPREK MET JEUGDIGE & GEZIN

In deze stap vind je informatie over belangrijke aspecten waar je rekening mee moet houden in een gesprek met een jeugdige en diens omgeving. Denk bijvoorbeeld aan het opbouwen en behouden van een vertrouwensband en het soort vragen dat je kunt stellen tijdens het gesprek. Ook staan er aandachtspunten voor het gesprek per leeftijdscategorie van de jeugdige en de ouders.

[>> Lees verder](#)

SITUATIE IN KAART BRENGEN

In deze stap staan tips voor het in kaart brengen van risico- en beschermende factoren. Deze factoren zijn ingedeeld in drie categorieën: 1) Jeugdige 2) Ouders 3) Omgeving. Hier vind je onder andere links naar instrumenten die je kunnen helpen bij het in kaart brengen van deze factoren.

[>> Lees verder](#)

RISICOTAXATIE

In deze stap staat beschreven wat een risicotaxatie inhoudt. Ook wordt uitgelegd waarom je een risicotaxatie doet, en hoe je de ernst van de situatie inschat en op basis daarvan een keuze maakt om al dan niet actie te ondernemen. Hier vind je ook links naar instrumenten die je kunnen helpen bij het maken van deze afweging.

[>> Lees verder](#)

Gesprek met jeugdige en gezin

Alle settings



Achtergrondinformatie



Hulpmiddelen



p.59



Gesprek met jeugdige en gezin (1/18)

Bij een goed gesprek is er sprake van warmte, respect en belangstelling. Als er aan deze voorwaarden wordt voldaan zal een jeugdige meer vertellen.

VERTROUWENSBAND

Hoe zorg je ervoor dat je een goede vertrouwensband opbouwt en behoudt?

- **De jeugdige is op diens gemak**
Behandel de jeugdige met warmte, respect, en heb een zachte manier van omgang. Zorg dat de jeugdige geen haast ervaart. Eventueel kunnen jullie samen een activiteit uitvoeren, of het even hebben over de hobby's van de jeugdige. Vertel de jeugdige dat hij moet zeggen wat hij vindt of wil, omdat je dat niet kan weten als de jeugdige het je niet vertelt.

- **Luister naar wat de jeugdige zegt**
Onderbreek de jeugdige niet en start pas met praten als de jeugdige is uitgesproken. Kijk de jeugdige aan als je praat. Maak gebruik van non-verbale communicatie, zoals knikken, om te laten weten dat je luistert en de jeugdige het gevoel te geven gehoord te worden.

- **Accepteer de jeugdige onvoorwaardelijk**
Als hulpverlener hoef je het niet altijd eens te zijn met of goed te keuren wat de jeugdige doet of zegt, maar respecteer hem/haar wel. Je veroordeelt de jeugdige als persoon niet.

- **Vul niet in**
Vul niet in wat je denkt dat de jeugdige wil zeggen of wat je denkt dat er met de jeugdige is. Wanneer dat wat je invult niet klopt, kan de jeugdige zich namelijk onbegrepen, gestigmatiseerd en gedemotiveerd voelen. Stel eventueel controlevragen als je twijfelt.



Gesprek met jeugdige en gezin (2/18)

VERTROUWENSBAND

- **Heb een rustig vraagtempo**

Dit geeft de jeugdige het gevoel dat hij/zij mag reageren. Daarnaast werkt het rustgevend en heeft de jeugdige genoeg tijd om te verwerken wat je gevraagd hebt. Door aan het eind van een zin te vertragen, kun je ook laten weten dat je uitgepraat bent.

- **Benoem af en toe de naam van de jeugdige**

Dit geeft de jeugdige het gevoel dat je betrokken bent, dat er een verbintenis is en dat je belangstelling voor hem/haar hebt. Daarnaast houdt het de jeugdige alert, omdat mensen reageren op hun naam.

- **Wees echt**

Zeg niet dat je een jeugdige begrijpt als je dat niet doet. In plaats daarvan kun je gebruik maken van meta-communicatie en hardop denken: "Als ik eerlijk ben denk ik dat je veel tegelijk wilt vertellen. Ik had er even moeite mee om je verhaal te volgen. Ik snap dat er veel in je omgaat. Is het een idee dat we het één voor één bespreken? Waar zou je mee willen beginnen?".

- **Respecteer de loyaliteiten**

Jeugdigen kunnen loyaliteiten hebben aan bijvoorbeeld hun ouders of leeftijdsgenootjes. Ook als de jeugdige zelf zich negatief uitlaat over een van deze personen, is het beter om niet zelf kritiek te geven. Uiteraard kun je wel empathie tonen.



Gesprek met jeugdige en gezin (3/18)

VERTROUWENS BAND

- **Maak af en toe gebruik van humor**

Dit kan de spanning van de jeugdige doorbreken. Daarnaast kan het de werkrelatie verbeteren en weerstand verlagen. Ook kan het zorgen voor meer inzicht, begrip en acceptatie. Om humor effectief te laten zijn, moet het sensitief en strategisch ingezet worden binnen een positieve werkrelatie. Bagatelliseren, stereotypen en sarcasme blijven het liefst achterwege. Humor kan ook beter gericht zijn op de dingen die een jeugdige denkt dan op de jeugdige zelf. Met behulp van meta-communicatie kun je checken of de jeugdige de humor prettig vindt. Bijvoorbeeld wanneer een jeugdige onzeker is: "Dat is naar, ik wilde je net vragen om model te staan voor mijn tijdschrift dat heet 'Leuke mensen die zelf niet doorhebben dat ze leuk zijn'! Even zonder gekkigheid, ik kan begrijpen dat je je zo voelt. Zullen we samen kijken waar die strenge stem in je hoofd vandaan komt?"



Gesprek met jeugdige en gezin (4/18)

SOORTEN VRAGEN

Welke vragen kun je stellen en welke beter niet? Hier vind je praktische tips en voorbeeldzinnen zodat je een goed beeld krijgt van hoe je vragen kunt stellen.

- **Gesloten vragen**

Vragen waar een beperkt aantal antwoorden op mogelijk is, zoals 'Ja', 'Nee', 'Leuk' of 'Stom'. Deze vragen zijn goed om een gesprek te beginnen en op gang te krijgen, maar niet om informatie te verkrijgen. Bijvoorbeeld liever niet: "Is je moeder aardig?" of "Vind je het leuk thuis?".

- **Open vragen**

Vragen waar een onbeperkt aantal antwoorden op mogelijk zijn, en dus meer vrijheid geven. Deze vragen vereisen meer talige vaardigheden, empathisch vermogen en vertrouwen in de gesprekspartner, maar leveren wel meer informatie op. Bijvoorbeeld: "Vertel eens hoe je het vindt om thuis te wonen?" of "Wat doet je moeder als jullie thuis zijn?".

- **Hoe vragen**

Vragen die starten met hoe. Deze vragen kunnen open lijken, maar kunnen al snel resulteren in korte antwoorden zoals 'Leuk' of 'Stom'. Ook kunnen deze vragen lastig zijn voor jonge kinderen. Bijvoorbeeld: "Hoe vind je het om thuis te wonen?".

- **Waarom vragen**

Vragen die starten met waarom. Deze vragen kunnen stimuleren om verder te vertellen en motivaties duidelijk maken, maar kunnen ook de indruk geven dat de jeugdige verantwoording moet afleggen. Ook zijn deze vragen vooral lastig te beantwoorden voor jonge kinderen en jeugdigen die moeite hebben hun gedachten en gevoelens onder woorden te brengen. Bijvoorbeeld: "Waarom schopte je tegen de tas aan?".



Gesprek met jeugdige en gezin (5/18)

SOORTEN VRAGEN

- **Toonvragen**

Vragen waarop de vrager het antwoord weet en niet zeker is of de bevroagde dat ook weet en vraagt die kennis te tonen. Deze vragen zijn in schoolverband gebruikelijk, maar daarbuiten moet er voorzichtig mee omgegaan worden, omdat jeugdigen zich gelijkwaardig willen voelen en niet getest. Deze vragen kunnen dan ook beledigend voelen. Bijvoorbeeld: "Jij weet toch ook wat de Kindertelefoon is?"

- **Retorische vragen**

Vragen waarop het antwoord voor de vrager en bevroagde duidelijk is en ze dat van elkaar weten. Deze vragen kunnen afhankelijk van de toon veel verschillende emoties uitdrukken. Bijvoorbeeld: "En was dat een slimme actie van jou?" (verwijtend) of "Fijn toch dat je hier alles kunt zeggen wat je maar wilt?" (verbindend) of "En wat zei jij pas geleden toen ik zei dat je het volgens mij wel kon?" (reflecterend).

- **Doorvragen**

Vragen die op een zin, zinsdeel of non-verbaal gedrag doorgaan. Deze vragen kun je stellen door een woord uit het antwoord vragend te herhalen of een nieuwe vraag te stellen op basis van een zinsdeel, non-verbaal gedrag of toon. Op dit aspect komt dan de nadruk te liggen. Bijvoorbeeld: als reactie op een jeugdige die zegt dat zijn/haar vader altijd weg van huis is "Altijd?", "Je zegt dat hij weg van huis is. Welk gevoel geeft jou dat?", "Ik zie dat je fronst?" of "Ik hoor verdriet en boosheid in je stem. Klopt dat?". Deze vragen zorgen ervoor dat de jeugdige zich serieus genomen voelt.

- **Meervoudige vragen**

Vragen die meer dan één vraag bevatten. Deze vragen zijn moeilijk te beantwoorden en interpreteren, omdat je niet weet op welke vraag het antwoord slaat. Bijvoorbeeld: "Je bent liever bij mama dan bij papa thuis, je vindt het toch leuk thuis of niet?"



Gesprek met jeugdige en gezin (6/18)

SOORTEN VRAGEN

- **Suggestieve vragen**

Vragen die suggereren dat één antwoord de juiste is en een ander antwoord wordt afgekeurd. Deze vragen vergroten de kans op sociaal wenselijke antwoorden of dwarsliggen. Tijdens de puberteit neemt het sociaal wenselijk gedrag naar volwassenen af en naar leeftijdsgenoten toe. Suggestieve vragen is alleen zinvol als de vrager volledig zeker is dat de suggestie juist is. Zeker jeugdigen tot acht jaar, minderbegaafde jeugdigen en jeugdigen die gevoelig zijn voor sociale afwijzing zijn extra gevoelig voor deze vragen. Bijvoorbeeld: "Jouw vader schreeuwt best wel vaak tegen je hè?", "Je vindt het zeker erg moeilijk om thuis te zijn?" of "Jij zou je toch nooit zo gedragen?".

- **Herhalende of verduidelijkende vragen**

Vragen die vergelijkbaar zijn met een eerdere vraag, maar net iets anders of concreter verwoord zijn. Deze vragen geven de jeugdige de mogelijkheid te antwoorden op een vraag die past bij zijn/haar vocabulaire en beleavingswereld. Bijvoorbeeld: "Ben jij betrokken bij de beslissing dat je naar een andere klas geplaatst wordt?" (originele vraag) "Heeft iemand jou gevraagd of je naar een andere klas wilt?" (herhalende/verduidelijkende vraag).

- **Samenvattend vragen**

Vragen waarin getoetst wordt of een gegeven samenvatting van dat wat de bevraagde heeft gezegd kloppend is of niet. Deze vragen kunnen gesteld worden in de woorden van de jeugdige (samenvatten) of in de woorden van de vrager (parafraseren). Deze vragen kunnen laten zien dat je geluisterd hebt en hem/haar begrijpt, maar kunnen ook zorgen voor verwarring en verveling bij jeugdigen tot tien jaar, omdat het herhaalt wat al besproken is. Bijvoorbeeld: "Begrijp ik je goed als ik zeg dat je denkt dat je gepest wordt doordat je gescheiden ouders hebt?".



Gesprek met jeugdige en gezin (7/18)

META-COMMUNICATIE

Meta-communicatie is het communiceren over communicatie, zoals het bespreken van wederzijdse verwachtingen.

- **Maak duidelijk aan de jeugdige wat het doel van het gesprek is.**

"Ik wil graag jouw mening horen over 'x'. Er is geen goed of fout, alles wat je zegt is oké."

- **Laat de jeugdige weten wat je persoonlijke en emotionele intenties zijn.**

"Het is niet mijn bedoeling je te laten schrikken met deze vraag. Ik stel de vraag om beter te begrijpen hoe jij je voelt over 'x'. Als je het vervelend vindt, dan hoef je niet te antwoorden, maar als dat wel lukt vind ik dat fijn."

- **Laat de jeugdige weten dat je een reactie nodig hebt op dat wat je zegt.**

"Misschien klinkt dit raar, maar ik weet niet zeker of je me gehoord hebt als je niet antwoordt. Zou je even naar me willen kijken of knikken zodat ik weet dat je me gehoord hebt?"

- **Laat de jeugdige weten dat ze mogen zwijgen.**

"Ik merk dat je even stil bent. Het is oké als je even over je antwoord na wilt denken of als je er niet over wilt of kunt praten. Kun je mij vertellen hoe het volgens jou komt dat je even stil bent?"

- **Probeer te benoemen wat je voelt en volg wat je voelt.**

"We praten over 'x', maar ik weet eigenlijk niet zeker of dat is waar jij over wilt praten."

- **Nodig de jeugdige uit zijn of haar mening over het gesprek te geven.**

"We zitten nu al even te praten en ik vroeg me af hoe jij het gesprek vindt gaan."



Gesprek met jeugdige en gezin (8/18)

NON-VERBALE COMMUNICATIE

- **Laat je non-verbale en verbale communicatie met elkaar overeenkomen.**

Dit zorgt ervoor dat de jeugdige echtheid ervaart.

- **Ga op dezelfde (oog)hoogte zitten als de jeugdige.**
Dit stimuleert een gelijkwaardige uitwisseling, in plaats van een gesprek waarbij de volwassene de leiding heeft.

- **Wissel het wel en niet maken van oogcontact af.**
Oogcontact maakt het makkelijker om een jeugdige te 'lezen', kan vertrouwen stimuleren en het gevoel van betrokkenheid geven. "Misschien kan je niet geloven wat ik zeg, maar als je naar me kijkt, kan je zien dat ik meen wat ik zeg." Maar soms is oogcontact niet wenselijk. Denk bijvoorbeeld aan bepaalde culturen of bij moeilijke onderwerpen. De jeugdige lang aankijken kan hem of haar angstig maken. Als er geen oogcontact is kan dit duiden op concentratie, angst of gebrek aan motivatie.

- **Probeer niet te gaan verzitten.**

Dit geeft de indruk dat het gesprek te lang duurt.

- **Heb een rustige lichaamshouding.**
Hierdoor voelt de jeugdige zich ook meer ontspannen. Druk gebaren kan een zenuwachtige indruk maken op de jeugdige.

- **Doseer glimlachen.**
Glimlachen is belangrijk om belangstelling, welwillendheid en sympathie uit te drukken, maar te veel glimlachen kan ervoor zorgen dat de jeugdige zich niet serieus genomen voelt.

- **Doseer fronsen.**
Af en toe fronsen kan laten zien dat je je best doet om de jeugdige te begrijpen, maar te veel fronsen kan de jeugdige opvatten als afkeuring.



Gesprek met jeugdige en gezin (9/18)

NON-VERBALE COMMUNICATIE

- **Knik regelmatig.**

Dit geeft een bevestiging van wat er gezegd wordt en kan de jeugdige stimuleren om verder te praten.

- **Probeer spelen en praten te combineren.**

Probeer spelen en praten te combineren.

"Nu we leuk zitten te spelen wil ik graag horen wat jij vindt van..."

Denk vooral aan activiteiten die niet de volle concentratie vragen, maar die juist geautomatiseerd zijn. Het kan helpen als het een activiteit is waarbij je naast elkaar zit of staat en juist niet recht tegenover elkaar.



Gesprek met jeugdige en gezin (10/18)

MOTIVATIE

- **Werk aan de motivatie**

Let op hoe betrokken bij het gesprek de jeugdige is en blijf tijdens het gesprek voortdurend werken aan de motivatie van de jeugdige. Neem af en toe eventueel een pauze en wissel spelen met praten af. Je kunt ook gebruik maken van materiële of immateriële beloningen.

- **Wees alert voor tekenen dat de jeugdige motivatie verliest**

Vanwege het (machts)verschil tussen jeugdigen en volwassenen zal een jeugdige als deze niet gemotiveerd is het vaak via passief verzet laten zien i.p.v. direct aangeven; doen alsof het je niet hoort, een wachtende houding aannemen, kort en mat antwoorden, wegstaren-of lopen, of de jeugdige concentreert zich op een activiteit i.p.v. het gesprek. Dat een jeugdige motivatie verliest kan ook blijken uit repeteervragen. Als een jeugdige steeds dezelfde vraag stelt, kan dit komen doordat het slecht luistert, maar het kan ook komen doordat de jeugdige niet in staat is de juiste vraag te formuleren bij datgene wat hij/zij wil weten.

- **Na het gesprek**

Wanneer je een moeilijk gesprek hebt gehad, zorg dan dat de jeugdige daarna tot zichzelf kan komen en de gelegenheid krijgt stoom af te blazen. Laat de jeugdige spelen, liefst met fysieke inspanning.



Gesprek met jeugdige en gezin (11/18)

Om een goed gesprek te voeren met jeugdigen is het van belang om een inschatting te maken van de (mentale) **leeftijd van de jeugdige**. Afhankelijk daarvan kunnen de metacommunicatie, vorm van het gesprek, verbale aspecten, non-verbale aspecten en vraagtechnieken worden aangepast, en kan er rekening gehouden worden met de motivatie van de jeugdige.

2-3 JAAR

Gesprekstechnieken van belang bij 2- of 3-jarigen:

- **Vermijdt suggestieve vragen en stel directe vragen.**

Jeugdigen van deze leeftijd nemen vragen letterlijk en begrijpen suggestieve vragen niet. Jonge kinderen kunnen vaak vrij correct aangeven wat ze meegemaakt hebben.

4-5 JAAR

Gesprekstechnieken van belang bij 4- of 5-jarigen:

- **Maak gebruik van non-verbale communicatie.**
Denk hierbij aan gebruik van voorwerpen en lichaamstaal.

- **Geef het gesprekskader aan.**
Het is bij jeugdigen van deze leeftijd belangrijk aan te geven hoe het gesprek werkt, omdat ze de regels van gespreksvoering op deze leeftijd nog niet goed kennen. Geef aan dat het gaat om de echte mening of ervaring van de jeugdige (en niet de fantasie) en dat de volwassene vragen stelt omdat het iets nog niet weet.



Gesprek met jeugdige en gezin (12/18)

4-5 JAAR

- **Wissel open en gesloten vragen af, gebruik geen suggestieve of samenvattende vragen.**

Gebruik open vragen als hoofdvragen. Gesloten vragen kunnen gebruikt worden om door te vragen naar details of iets te controleren. Stel bij gebeurtenissen vooral vraag over waar iets gebeurde en niet wanneer. Gebruik geen samenvattende vragen of suggestieve vragen. Jeugdigen van deze leeftijd zijn beïnvloedbaar en staan open voor suggestieve vragen, zeker wanneer het gaat om kenmerken van personen of dingen.

- **Gebruik eenvoudige en concrete taal.**

Gebruik korte, concrete taal en gebruik geen moeilijke woorden. Als de jeugdige moeite heeft met iets formuleren, help het hem of haar dan, maar controleer wel bij de jeugdige of je verwoording klopt. De jeugdige zal een verkeerde verwoording niet aangeven als je dit niet expliciet aan hem of haar vraagt.

- **Combineer praten met spelen.**

Om jeugdigen gemotiveerd te houden kan je het praten combineren of afwisselen met spelen. Je kunt ook aansluiten bij een activiteit of een nieuwe activiteit initiëren. Ook kan je gebruik maken van spelvormen zoals verhaaltjes en zinnen afmaken, of met poppen of auto's spelen. Maak in verhaaltjes eerder gebruik van familieleden, bijvoorbeeld eerder een (denkbeeldig) broertje dan een (denkbeeldig) vriendje. Wissel gesprekken na tien tot vijftien minuten af met spel en vermijd langdurig stilzitten.

- **Wees je bewust van de motivatie van de jeugdige.**

Let op hoe betrokken bij het gesprek de jeugdige is en blijf tijdens het gesprek voortdurend werken aan de motivatie van de jeugdige. Maak eventueel gebruik van materiële of immateriële beloningen. Rond het gesprek af op een moment dat past bij de spanningsboog van de jeugdige.



Gesprek met jeugdige en gezin (13/18)

6-7 JAAR

- **Maak gebruik van non-verbale communicatie.**
Denk hierbij aan lichaamstaal.

- **Geef het gesprekskader aan.**
Het is bij jeugdigen van deze leeftijd belangrijk aan te geven hoe het gesprek werkt, omdat ze de regels van gespreksvoering op deze leeftijd nog niet goed kennen. Geef aan dat het gaat om de echte mening of ervaring van de jeugdige (en niet de fantasie). Stimuleer de jeugdige om dingen te vertellen die van belang zijn.

- **Wissel open en gesloten vragen af, gebruik geen suggestieve of samenvattende vragen.**
Gebruik open vragen als hoofdvragen en ook om door te vragen naar details. Gesloten vragen kunnen gebruikt worden om iets te controleren. Stel bij gebeurtenissen vooral vraag over waar iets gebeurde en niet wanneer. Gebruik geen samenvattende vragen. Gebruik geen suggestieve vragen. Herhaal vragen op gevarieerde manier.

- **Gebruik eenvoudige en concrete taal.**
Gebruik korte, concrete taal en gebruik geen moeilijke woorden.

- **Combineer praten met spelen.**
Om jeugdigen gemotiveerd te houden kan je het praten afwisselen met spelen. Ook kan je gebruik maken van spelvormen zoals verhaaltjes en zinnen afmaken. Maak in verhaaltjes eerder gebruik van (denkbeeldige) vriendjes dan (denkbeeldige) familieleden. Wissel gesprekken na vijftien tot twintig minuten af met spel. Vermijd langdurig stilzitten en zorg voor beweging.

- **Wees je bewust van de motivatie van de jeugdige.**
Blijf tijdens het gesprek voortdurend werken aan de motivatie van de jeugdige. Maak eventueel gebruik van materiele of immateriële beloningen. Rond het gesprek af als onderwerp voldoende besproken is.



Gesprek met jeugdige en gezin (14/18)

8-9 JAAR

- **Maak gebruik van non-verbale communicatie.**

Denk hierbij aan lichaamstaal.

- **Geef het gesprekskader aan en gebruik metacommunicatie.**

Gesprekskaders zijn voor de meeste jeugdigen op deze leeftijd duidelijk. Benoem kort de aard van het gesprek. Gebruik metacommunicatie om gewenste uitingen te stimuleren. Jeugdigen van deze leeftijd zijn gevoelig voor wat wenselijk is vanuit de maatschappij. Probeer sociaal wenselijke antwoorden te voorkomen.

- **Wissel open en gesloten vragen af, vermijd suggestieve vragen.**

Wissel open vragen af met gesloten vragen en vraag ruim door, zowel op waar iets gebeurd is als wanneer. Stel samenvattende vragen om structuur van gesprek vast te houden.

- **Gebruik concrete taal.**

Gebruik concrete taal en leg moeilijke woorden uit.

- **Wissel praten soms af met spelen.**

Wissel na 30 tot 45 minuten praten af met spelen, liefst bewegingsspel. Maak gebruik van het indirect vragen van een mening door te vragen wat echte vriendjes of vriendinnetjes ergens wat van zouden vinden.

- **Wees je bewust van de motivatie van de jeugdige.**

Controleer tijdens het gesprek de motivatie van de jeugdige. Rond het gesprek af als onderwerp voldoende besproken is.

10-11 JAAR

- **Maak gebruik van non-verbale communicatie.**

Denk hierbij aan lichaams-taal.



Gesprek met jeugdige en gezin (15/18)

10-11 JAAR

- **Geef het gesprekskader aan.**

Jeugdigen begrijpen gespreksaders op deze leeftijd. Benoem kort het doel van het gesprek. Maak duidelijk dat de jeugdige echte omstandigheden moet benoemen. Uit waardering voor de bijdrage van de jeugdige aan het gesprek. Je kunt eventueel een leeftijdsgenootje mee laten doen. Onder goede omstandigheden kan het gesprek tot een uur duren.

- **Wissel open en gesloten vragen af en voorkom sociale wenselijkheid.**

Wissel open vragen af met gesloten vragen en vraag ruim door, zowel op waar iets gebeurd is als wanneer. Vrije reproductie wordt gebruikelijker als antwoord op open vragen, maar kan fouten bevatten. Stel samenvattende vragen om structuur van gesprek vast te houden. Gebruik suggestieve vragen alleen als ze gebruikt kunnen worden om sociaal wenselijke antwoorden te voorkomen.

- **Gebruik concrete en abstracte taal.**

Je kunt zowel concrete als abstracte taal gebruiken. Leg moeilijke woorden uit.

- **Wissel praten soms af met spelen.**

Wissel na 30 tot 45 minuten praten af met spelen, liefst bewegingsspel. Maak gebruik van het indirect vragen van een mening door te vragen wat echte vriendjes of vriendinnetjes ergens wat van zouden vinden.

- **Wees je bewust van de motivatie van de jeugdige.**

Jeugdigen vanaf een jaar of 10 zijn er meer op gericht een 'goed' kind te zijn. Een beloning in materiële zin is niet belangrijk, maar wordt wel gewaardeerd. Wel vinden jeugdigen het prettig om samen even wat te drinken of te snoepen. Een beloning in immateriële zin is op deze leeftijd erg belangrijk. Goedkeuring van volwassenen telt zwaar bij een jeugdige van deze leeftijd. Rond het gesprek af als onderwerp voldoende besproken is en de tijd voor het gesprek afgelopen is.



Gesprek met jeugdige en gezin (16/18)

12-13 JAAR

- **Wees je bewust van non-verbale communicatie.**

Let op signalen van onzekerheid. Respecteer dat jeugdigen op deze leeftijd vaak geen lichamelijk contact willen.

- **Geef het gesprekskader aan en gebruik ik-boodschappen.**

Jeugdigen begrijpen gespreksaders op deze leeftijd. Wel kunnen ze onzeker zijn en het vervelend vinden als ze het gevoel krijgen dat je denkt dat ze iets niet weten. Gebruik ik-boodschappen en geef het gesprekskader aan.

- **Start met gesloten vragen.**

Bij open vragen kunnen jongeren van deze leeftijd soms bang zijn om te falen. Begin daarom met gesloten vragen, waar de jongere goed antwoord op kan geven. Daarna kan je doorvragen met open vragen.

- **Praat over onderwerpen die de jeugdige interesseren.**

Het praten met jeugdigen van deze leeftijd over onderwerpen die hun interesseren versterkt hun woordenschat, grammatica, en helpt hun te leren hun gedachten onder woorden te brengen.



Gesprek met jeugdige en gezin (17/18)

14-15 JAAR

- **Let op lichaamstaal.**

Wees alert op signalen van desinteresse.

- **Wees bewust dat motivatie beperkt is.**

Op deze leeftijd is de motivatie voor gesprekken met volwassenen vaak beperkt. Toon je oprechte interesse. Het kan hierbij helpen om een onderwerp te bespreken waar de jongere meer over weet dan jijzelf, bijvoorbeeld muziek.

- **Gebruik open vragen.**

Op deze leeftijd kunnen jongeren zich goed uitdrukken. Doorvragen kan wel irritatie oproepen, maak daarom duidelijk dat het om belangstelling vanuit jou gaat.

- **Praat over onderwerpen die de jeugdige interesseren.**

Het praten met jeugdigen van deze leeftijd over onderwerpen die hun interesseren versterkt hun woordenschat, grammatica, en helpt hun te leren hun gedachten onder woorden te brengen.

- **Heb korte gesprekken.**

Gesprekken vinden vaak makkelijker plaats als ze tussendoor plaatsvinden, bijvoorbeeld in een pauze of staand bij de deur.

- **Respecteer dat de jongere zich wil distantiëren.**

In de puberteit willen jongeren zich vaak distantiëren van volwassenen. Hieronder zit echter een diepgewortelde behoefte dat ouders of andere volwassenen wel achter de jongere blijft staan. Neem respectvol afstand, stel grenzen, wees geduldig en maak wederzijdse afspraken.



Gesprek met jeugdige en gezin (18/18)

16+ JAAR

- Er is ruimte voor langere gesprekken.

- **Behandel de jongere als gelijkwaardig.**

Geef kort de intentie van het gesprek aan en behandel de jongere als gelijkwaardig. Geef de jongere ruimte om uit te praten.

- **Gebruik open vragen.**
Op deze leeftijd kunnen jongeren zich goed en graag uitdrukken.

OUDERS

Veel dingen die belangrijk zijn bij het voeren van het gesprek met een jeugdige, zijn ook belangrijk bij een gesprek met ouders:

- **Werk aan een vertrouwensband.**

Denk hierbij aan het werken aan een vertrouwensband. Sommige ouders zijn namelijk wantrouwig ten opzichte van hulpverleners. Daarnaast kan het zijn van een luisterend oor soms ook al heel helpend zijn voor ouders.

- **Luister naar de ouders.**

Denk hierbij aan het luisteren zonder waardeoordeel, het niet invullen van antwoorden, het verplaatsen in de ouders, het controleren of de ouder(s) begrijpen wat jij bedoelt, en het benoemen en in gesprek gaan over wat je opvalt tijdens het gesprek of bij de jeugdige.

- **Bereidt het gesprek goed voor.**

Heb van tevoren helder waaróm je met ouders in gesprek wilt gaan. Bespreek kleine punten tijdig, zodat grotere punten later niet uit het niets komen. Het kan prettig zijn om het gesprek van tevoren met een collega voor te bereiden en misschien zelfs te oefenen. Zo weet je wat je wilt zeggen, hoe je dat wilt doen, en hoe je kan reageren op ouders.



Gesprek met jeugdige en gezin: Hulpmiddelen (1/9)

PRAATPLAAT



Situatie: Schulden, geldzorgen

Op de voorkant van deze praatplaat, 'Financiën in de spreekkamer' van **Schulden en Incasso**, staat uitgelegd dat geldzorgen kunnen leiden tot klachten in het hoofd en in het lichaam die blijven bestaan zolang de geldzorgen niet opgelost zijn. Op de achterkant staat een invulformulier om te verwijzen voor hulp bij het oplossen van de geldproblemen.

FINANCIËLE SIGNAALLIJST



Situatie: Armoede

De financiële signaallijst van **Mesis** is een korte vragenlijst van 12 vragen die professionals helpt bij het bespreken van de financiële situatie van een cliënt.

GESPREKSTIPS



Situatie: Armoede

Deze webpagina van het **Nederlands Jeugdinstituut** biedt handvatten bij het signaleren van armoede en daarover in gesprek gaan met ouders.

MELDCODE STAP 3



Situatie: Kinder-mishandeling

Deze websites geven informatie over stap 3 van de meldcode (in gesprek gaan met kinderen en ouders) in de vorm van **handelingsprotocoll** en per functie.



Gesprek met jeugdige en gezin: Hulpmiddelen (2/9)

TIPS OUDERGESPREK

Situatie: Kinder-mishandeling



TIPS KINDGESPREK

Situatie: Kinder-mishandeling



Deze pagina's van het **Nederlands Jeugdinstituut** geven informatie over de derde stap van de Meldcode, namelijk het praten met ouders en kinderen over kindermishandeling. Deze pagina's bieden praktische tips om dit op een respectvolle en effectieve manier aan te pakken.

STRESS-SENSITIEF COMMUNICEREN



Situatie: Huidelijk geweld

In deze **cursus van Augeo** leer je met behulp van verschillende casussen hoe je stress-sensitief kunt communiceren. Er wordt besproken hoe je hoogoplopende emoties herkent, welke hersengebieden actief zijn tijdens een gesprek en welke gesprekstechnieken helpen als emoties een gesprek belemmeren.

TRAINING



Situatie: Kinder-mishandeling

De trainingen van **Academie voor Praten met Kinderen** biedt handvatten voor het omgaan met situaties waarin je met kinderen praat over (signalen van) onveiligheid thuis. Het biedt praktische handvatten, verdiepend inzicht en de mogelijkheid om je vaardigheden verder te ontwikkelen of aan te scherpen.



Gesprek met jeugdige en gezin: Hulpmiddelen (3/9)

AANDACHTS- PUNTEN EN TIPS



Situatie: KOPP/KOV

Deze webpagina van de **Richtlijnen Jeugdhulp en Jeugdbescherming** geeft hulpverleners tips en suggesties om met ouders en kinderen in gesprek te gaan over psychische en/of verslavingsproblemen. Ook staan er enkele voorbeeldvragen.

AANSLUITEN BIJ EEN LVB



Situatie: LVB

Deze praktische tool, 'Aansluiten bij een LVB..(hoe) doe jij dat?', biedt tips voor gesprekken met mensen met een LVB, inclusief links naar verdieping. De tool is gebaseerd op richtlijnen van het **Landelijk Kenniscentrum LVB**.

KEUKENTAFELGESPREK



Situatie: Mantelzorgers

Dit **stappenplan** dient als houvast bij het betrekken van mantelzorgers bij het keukentafelgesprek. Je leest ook waarom het belangrijk is om mantelzorgers te betrekken bij het gesprek.



p.80



Gesprek met jeugdige en gezin: Hulpmiddelen (4/9)

LUISTER JE WEL NAAR MIJ?

Leeftijd: 4-12 jaar



Dit boek van **Martine F. Delfos** gaat over het belang van communicatie tussen volwassenen en kinderen. Hoewel kinderen vaak de reputatie hebben niet goed te luisteren, benadrukt Delfos dat ook volwassenen vaak onvoldoende luisteren naar wat kinderen te zeggen hebben. Het boek biedt inzichten en praktische handvatten om betere gesprekken te voeren met kinderen en écht te begrijpen wat hen bezighoudt.

IK HEB OOK WAT TE VERTELLEN!

Leeftijd: 12-25 jaar



Dit boek van **Martine F. Delfos** gaat over het belang van communicatie tussen volwassenen en pubers/jeugdigen. Het boek biedt inzichten en praktische handvatten om betere gesprekken te voeren met pubers/jeugdigen, en hoe je met socratische gespreksvoering de hersens van pubers op 'aan' zet.

GESPREKTIPS



Op de website '**Begin een goed gesprek**' kun je tips vinden over hoe je samen beslissingen kunt nemen.



Gesprek met jeugdige en gezin: Hulpmiddelen (5/9)

HANDREIKING: CULTUURSENSITIVITEIT



Deze handreiking van **Pharos** over cultuursensitief werken helpt professionals dichter aan te sluiten bij de achtergrond en belevingswereld van jeugdigen. Het helpt met vragen als: Heb je alle informatie die je nodig hebt? Welke vragen stel je aan de ouder of de jeugdige waar je mee werkt? En welke vragen stel je aan jezelf om steeds weer te reflecteren op hoe het je lukt om cultuursensitief te zijn?

INFOGRAPHIC: CULTUURSENSITIVITEIT



Deze infographic van **Pharos** biedt handvatten voor cultuursensitief werken. Bijvoorbeeld, welke vragen moet je jezelf regelmatig stellen om te reflecteren?

BEELDVERHAAL



Dit Beeldverhaal 'Soms zijn er problemen in je familie. Met wie kan je praten?' van **Pharos** kunnen professionals gebruiken bij contact met ouders en kinderen over zwaardere opvoedvragen.



Gesprek met jeugdige en gezin: Hulpmiddelen (6/9)

KEUZEHULP: EERSTE GESPREK



Deze webpagina van het **Nederlands Jeugdinstituut** geeft je inzicht in alle vragen en overwegingen die bij het startgesprek een rol spelen. Daarnaast geeft het een overzicht van gesprekskaarten.

E-LEARNING: DE KRACHT VAN EEN GOED GESPREK



Deze gratis training van **Humanitas** 'De kracht van een goed gesprek' is bedoeld voor vrijwilligers die werken met iemand in een kwetsbare situatie. Tijdens deze training ontdek je wat luisteren echt betekent, leer je hoe je oordeelloos en actief kunt luisteren, en ontwikkel je de vaardigheid om effectief vragen te stellen.

TRAINING: PRATEN MET KINDEREN



Deze eendaagse training van **Sterk Huis** leert jeugdprofessionals hoe ze op een respectvolle en effectieve manier met kinderen over moeilijke onderwerpen kunnen praten. Er is aandacht voor kinderrechten, het actief betrekken van kinderen, weerstand van ouders, de verantwoordelijkheden van professionals, het creëren van een veilige omgeving, gespreksvoorbereiding, en terugkoppeling.



Gesprek met jeugdige en gezin: Hulpmiddelen (7/9)

E-LEARNING: GOED IN GESPREK



Deze gratis module 'Goed in gesprek' van **Free Learning** leert je aan de hand van 21 vragen meer over hoe je goed in gesprek gaat en misverstanden kunt voorkomen.

E-LEARNING: REFLECTEER OP JE BASISHOUDING



In deze gratis e-learning module van **Movisie** werk je aan je eigen professionele houding en leer je welke drie belangrijke elementen hierbij spelen.

E-LEARNING: ECHT CONTACT MAKEN



In deze gratis module 'Echt contact maken' van **Free Learning** leer je over de veelvoorkomende valkuilen in het één-op-één contact tussen cliënt en zorgverlener. Daarnaast krijg je praktische handvatten om dit contact te verbeteren en een sterke, betekenisvolle verbinding op te bouwen.

E-LEARNING JEUGDCONSULENT



Deze e-learning van **1 Sociaal Domein** richt zich op gesprekstechnieken voor jeugdconsulenten. Het helpt je je gespreksvaardigheden te verbeteren.



Gesprek met jeugdige en gezin: Hulpmiddelen (8/9)

IN GESPREK OVER EENZAAMHEID



Situatie: Eenzaamheid

Deze **hand-out van Movisie** biedt handvatten voor het voeren van gesprekken over eenzaamheid. Het biedt een structuur voor professionals om eenzaamheid bij anderen te signaleren, met nadruk op een empathische benadering. Het bevat suggesties voor vragen, reflectie over belemmerende en helpende gedachten, en het belang van een open luisterhouding.

DRIEDIMENSIONALE MODEL



Het driedimensionale model, uitgelegd door **PI Research**, is een gesprekstechniek dat rekening houdt met de maatschappelijke context, relationele context en de individuele context. Door deze contexten mee te nemen in het gesprek creëer je een veilige manier om lastige of spannende onderwerpen te bespreken met ouder en kind/jongere.

COMMUNICEREN IN DE ZORG



Deze webpagina van **Zorg voor beter** biedt handvatten voor het voeren van een goed gesprek. Er wordt onder andere ingegaan op praten over rouw en verlies, motiverende gespreksvoering, lastige gesprekken, luisteren en vragen en communiceren met naasten.



Gesprek met jeugdige en gezin: Hulpmiddelen (9/9)

SPARK-METHODE



De SPARK-methode is een **gevalideerde signalerings- en gespreksmethodiek** die door professionals gebruikt kan worden om in gesprek met ouder op tijd te signaleren of er een risico is op opvoed- en opgroei problemen. De verschillende versies kunnen gebruikt worden rondom verschillende transitiemomenten in het leven van een kind, bijvoorbeeld voor de geboorte of wanneer een kind voor het eerst naar school gaat.

GIZ-METHODIEK



De **Gezamenlijk Inschatten Zorgbehoeften** (GIZ) methodiek helpt in dialoog met (aanstaande) ouders, kinderen en jongeren (en eventueel andere professionals) de ontwikkel- en zorgbehoeften efficiënt en adequaat in kaart te brengen. Het doel is samen te beslissen over passende ondersteuning, waarbij de ervaringen van het gezin en het kind worden gecombineerd met de deskundigheid van de professional.

WMCI



*Leeftijd: 0-4 jaar
Pagina: 1-7*

De Working model of the child interview (WMCI) is een **gestructureerd interview** dat wordt gebruikt om de interne representaties of werkmodellen van ouders met betrekking tot hun relatie met een specifiek kind te beoordelen.



p.86



Gesprek met jeugdige en gezin

Onderwijs & Kinderopvang



Achtergrondinformatie



Hulpmiddelen



p.87



Gesprek met jeugdige en gezin

Omdat professionals in het onderwijs of kinderopvang de jeugdige meerdere dagen voor een **lange tijd** zien, zijn er veel mogelijkheden om in de communicatie met de jeugdige al meer duidelijkheid te krijgen over de opgroeisituatie. Om **meer duidelijkheid** te krijgen rondom de opgemerkte signalen zal je in **gesprek** moeten gaan met de jeugdige en/of ouders. Sommige professionals vinden het prettig om dit gesprek **samen met collega** te voeren, bijvoorbeeld een intern begeleider. In dit gesprek kun je open vragen hoe het gaat met de jeugdige.

Het is hierbij belangrijk om **goed voorbereid** het gesprek in te gaan zodat er rekening wordt gehouden met verschillende factoren zoals de vertrouwensband, veiligheid en non-verbale communicatie. Je kan dit gesprek bijvoorbeeld oefenen met een collega. Ondanks dat je je goed voorbereidt, kan het gesprek natuurlijk altijd anders lopen dan verwacht.

Bereid niet alleen jezelf voor op het gesprek, maar ook de **jeugdige en/of de ouders**. Geef bijvoorbeeld aan of je een collega meeneemt naar dit gesprek.



Gesprek met jeugdige en gezin: Hulpmiddelen (1/3)

GESPRESOEFENINGEN

Situatie: Onveilige thuissituatie



In deze online gespreks oefeningen van **Augeo** werk je aan communicatie-technieken die ondersteuning bieden, zoals Actief Luisteren, Emotieregulatie en Luisteren, Samenvatten en Doorvragen (LSD). Elke oefening bestaat uit twee onderdelen: eerst voer je een gesprek op basis van een videocasus, gevolgd door verdiepings-oefeningen gericht op de specifieke gesprekstechniek.

MELDCODE: KINDEROPVANG

Situatie: Kindermishandeling



MELDCODE BASISONDERWIJS

Situatie: Kindermishandeling



MELDCODE SPECIAAL ONDERWIJS

Situatie: Kindermishandeling



MELDCODE VOORTGEZET ONDERWIJS

Situatie: Kindermishandeling



Deze websites geven informatie over stap 3 van de meldcode (in gesprek gaan met kinderen en ouders) in de vorm van **handelingsprotocollen** per functie.



p.89



Gesprek met jeugdige en gezin: Hulpmiddelen (2/3)

HANDREIKING PO



*Situatie: Sociaal
emotionele problemen
Leeftijd: 4-12 jaar
Pagina: 5-6*

Deze handleiding van **Trimbos-Instituut en Pharos** biedt houvast bij het signaleren van sociaal-emotionele problemen bij kinderen, zoals een laag zelfbeeld, moeite met groepsintegratie of zelfbeheersing. Het helpt basisschoolleerkrachten, intern begeleiders en schoolteams hierover in gesprek te gaan.

HANDREIKING



*Situatie: Armoede
Pagina: 21-26, 62*

Deze handreiking op de website van **Alliantie Kinderarmoede** biedt professionals in het basis- en voortgezet onderwijs concrete werkwijzen om armoede te signaleren en hierover in gesprek te gaan.

VIDEO'S MET GESPREKSTIPS



De website van **Leraar 24** bevat een serie video's waarin nagespeelde oudergesprekken te zien zijn, met verbetertips van een psycholoog. Eén van de belangrijke video's: Benoem het gemeenschappelijk belang en neem ouders serieus als gesprekspartner.



Gesprek met jeugdige en gezin: Hulpmiddelen (3/3)

SIGNAALKAART PO

Situatie: Mantelzorg
Leeftijd: 4-12 jaar



SIGNALENKAART VO

Situatie: Mantelzorg
Leeftijd: 12-24 jaar



Deze signaalkaarten van **MantelzorgNL** zijn bedoeld voor leerkrachten in het primair en voortgezet onderwijs. Ze geven bij punt 3 aan hoe je het goede gesprek aangaat met jonge mantelzorgers.

WOLKENKAARTEN

Situatie: KOPP/KOV



ZONMW: ONDERZOEK

Situatie: KOPP/KOV



Om docenten te helpen met leerlingen in gesprek te gaan over een KOPP/KOV-thuissituatie heeft een team van ervaringsdeskundigen en onderzoekers de **Wolkenkaarten** ontwikkeld.



Gesprek met jeugdige en gezin

Jeugdgezondheidszorg



Achtergrondinformatie



Hulpmiddelen



p.92



Gesprek met jeugdige en gezin

Een professional binnen de JGZ heeft meestal een **beperkte tijd** die besteed kan worden aan de jeugdigen en de ouders. Toch wil je op een goede manier het gesprek rondom de opgemerkte signalen voeren. Het is daarom van belang om **goed voorbereid** het gesprek te beginnen. Dat doe je bijvoorbeeld door rekening te houden met de vertrouwensband, veiligheid en non-verbale communicatie.



p.93



Gesprek met jeugdige en gezin: Hulpmiddelen (1/2)

ONDERSTEUNINGSKAART

Situatie: Armoede
Pagina: 4



OMGAAN MET ARMOEDE

Situatie: Armoede
Pagina: 27-29



Deze ondersteuningskaart van het **Nederlands Centrum Jeugdgezondheid** geeft een overzicht van informatie over gespreksvoering in de handreiking 'Omgaan met armoede in de jeugdgezondheid'. In deze handreiking wordt uitgelegd waarom en hoe armoede bespreekbaar kan worden gemaakt binnen de JGZ.

VIRTUELE GESPREKSOEFENINGEN



Oefen met deze virtuele gespreksoefeningen van **Augeo** een realistisch gesprek met een virtuele ouder en krijg direct feedback. Je leert onder andere het verhelderen van de situatie, het afstemmen van reacties, en het bespreken van ongewenst opvoedgedrag.

E-LEARNING: GOED BEGREPEN



Deze e-learning van **Pharos** helpt om beter aan te sluiten bij het niveau van de patiënt. Het leert hoe je herkent wanneer een patiënt moeite heeft om informatie te begrijpen en hoe je je communicatie kunt aanpassen. Ook komt het onderwerp samen beslissen aan bod.



Gesprek met jeugdige en gezin: Hulpmiddelen (2/2)

MELDCODE STAP 3:

JGZ

Situatie: Kindermishandeling

MELDCODE STAP 3:

KRAAMZORG

Situatie: Kindermishandeling

Deze websites geven informatie over stap 3 van de meldcode (in gesprek gaan met kinderen en ouders) in de vorm van **handelingsprotocollen** per functie.

RICHTLIJN & MELDCODE STAP 3

Situatie: Kindermishandeling

Deze richtlijn kindermishandeling van het **Nederlands Centrum Jeugdgezondheid** geeft uitleg over hoe je stap 3 van de Meldcode, het praten met de ouder(s) en jeugdige, kunt uitvoeren.

GESPREEKSOEFENINGEN

Situatie: Onveilige thuissituatie

In deze online gespreksoefeningen van **Augeo** werk je aan communicatietechnieken die ondersteuning bieden, zoals Actief Luisteren, Emotieregulatie en Luisteren, Samenvatten en Doorvragen (LSD). Elke gespreksoefening bestaat uit twee delen: eerst oefen je met een gesprek op basis van een videocasus, gevolgd door verdiepingsoefeningen gericht op de specifieke gesprekstechniek.



Gesprek met jeugdige en gezin

Wijk



Achtergrondinformatie



Hulpmiddelen



p.96



Gesprek met jeugdige en gezin

In deze wegwijzer staat (nog) geen informatie specifiek voor de setting 'Wijk'. Mocht je hier suggesties voor hebben, neem dan contact met ons op.



Kijk voor niet-setting-specifieke informatie bij 'Alle settings'.



Gesprek met jeugdige en gezin: Hulpmiddelen

TOOLBOX: WERKEN MET JEUGD



Op deze website 'Wijkteams Werken met jeugd' van het **Nederlands Jeugdinstituut** is een toolbox te vinden met een overzicht van praktische hulpmiddelen bij het in gesprek gaan met kinderen, jongeren, ouders en andere opvoeders.

VIRTUELE GESPREKSOEFENINGEN



Oefen met deze virtuele gespreks oefeningen van **Augeo** een realistisch gesprek met een virtuele ouder en krijg direct feedback. Je leert onder andere het verhelderen van de situatie, het afstemmen van reacties, en het bespreken van ongewenst opvoedgedrag.



Gesprek met jeugdige en gezin

Eerstelijnszorg



Achtergrondinformatie



Hulpmiddelen



Gesprek met jeugdige en gezin

In deze wegwijzer staat (nog) geen informatie specifiek voor de setting '1e lijns'. Mocht je hier suggesties voor hebben, neem dan contact met ons op.



Kijk voor niet-setting-specifieke informatie bij '[Alle settings](#)'.



Gesprek met jeugdige en gezin: Hulpmiddelen

GESPRESOEFENINGEN

Situatie: Onveilige thuissituatie



In deze online gespreks oefeningen van **Augeo** werk je aan communicatietechnieken die ondersteuning bieden, zoals Actief Luisteren, Emotieregulatie en Luisteren, Samenvatten en Doorvragen (LSD). Elke gespreks oefening bestaat uit twee delen: eerst oefen je met een gesprek op basis van een videocasus, gevolgd door verdiepingsoefeningen gericht op de specifieke gesprekstechniek.

GESPRESVAARDIG IN SOCIAL WORK EN GGZ



Dit **boek** biedt drie handvatten voor communicatie met je cliënt. Namelijk: vaardigheden, open boek methodiek en Speelvelden voor communicatie.



p.101



Situatie in kaart brengen

Alle settings



Achtergrondinformatie



Hulpmiddelen



p.102



Situatie in kaart brengen (1/6)

De ontwikkeling van jeugdige in een kwetsbare opgroeisituatie kan worden beïnvloed door risicofactoren en beschermende factoren. Deze kunnen in **verschillende leefgebieden** van de jeugdige een rol spelen.

- **Risicofactoren** kunnen een optimale ontwikkeling van de jeugdige in een kwetsbare opgroeisituatie belemmeren.
- **Beschermende factoren** kunnen de ontwikkeling van de jeugdige bevorderen ondanks de kwetsbare opgroeisituatie.

Hierna volgen **voorbeelden** van risico- en beschermende factoren van verschillende kwetsbare opgroeisituaties.

EEN AANTAL AANDACHTSPUNTEN

De aanwezigheid van risicofactoren bij een jeugdige betekent niet automatisch dat een jeugdige ook daadwerkelijk belemmerd wordt in de ontwikkeling.

- *Bijvoorbeeld, een jeugdige die een ouder heeft met psychische klachten hoeft niet per definitie zelf óók psychische klachten te ontwikkelen.*

De risicofactoren die aanwezig zijn bij een jeugdige zijn niet altijd ook daadwerkelijk de oorzaak van de klachten die hij of zij ervaart.

- *Bijvoorbeeld, dat de ouders van een jeugdige scheiden, hoeft niet per definitie de oorzaak te zijn van dat de jeugdige agressief gedrag vertoont.*

Dezelfde risicofactor bij verschillende jeugdigen hoeft niet altijd tot dezelfde uitkomst te leiden.

- *Bijvoorbeeld, de ene jeugdige mantelzorger kan last hebben van sombere gedachten, terwijl de andere last kan hebben van slaapproblemen.*



Situatie in kaart brengen: Factoren (2/6)

RISICOFACTOREN BIJ DE JEUGDIGE

- **Parentificatie**

De jeugdige neemt de rol en verantwoordelijkheden van diens ouders over of krijgt deze toebedeeld. Hierdoor komt een jeugdige niet toe aan de normale ontwikkeling en kan een jeugdige overbelast raken.

- **Gedragsproblemen**

De jeugdige heeft boze buien. Dit geeft diens ouder bijvoorbeeld stress, omdat hij of zij niet de vaardigheden heeft om hiermee om te gaan. Dit kan leiden tot een negatieve dynamiek.

- **Jonge leeftijd**

Hoe jonger de jeugdige is, hoe afhankelijker van diens ouders en omgeving. Als een ouder bijvoorbeeld een depressie heeft, is de kans op hechtingsproblemen groter bij een kind dan bij een adolescent.

- **Erfelijkheid**

De jeugdige heeft een aanleg voor belemmeringen in de ontwikkeling, bijvoorbeeld verslavingsgevoeligheid.

- **Stigmatisering**

De jeugdige krijgt te maken met stigmatisering en de bijbehorende vooroordelen. De jeugdige wordt vaak anders behandeld en gepest.

- **Weinig zelfvertrouwen**

- **Beperkte cognitieve en sociale vaardigheden**

Bijvoorbeeld een (licht) verstandelijke beperking

- **Weinig kennis over problematiek ouder**

De jeugdige begrijpt niet goed wat er aan de hand is met ouders en denkt dat de opgroeisituatie wellicht aan hem of haar ligt.

- **Schuld- en schaamtegevoelens**



Situatie in kaart brengen: Factoren (3/6)

RISICOFACTOREN BIJ DE OUDERS OF HET GEZIN

- **Minder financiële vaardigheden**

Ouders hebben moeite om uitgaven op de lange termijn te overzien of om geldproblemen op te lossen.

- **Werkloosheid of laag inkomen**

Ouders hebben tijdelijke contracten, verliezen hun baan, kunnen om bepaalde redenen niet werken of hebben een laag inkomen.

- **Slechte band met de jeugdige**

Ouders hebben moeite met het herkennen en begrijpen van de emoties van hun kind. Hierdoor kunnen ze minder goed inspelen op de behoeften van de jeugdige.

- **Meervoudige, complexe problemen**

Ouders hebben te maken met een combinatie van verschillende problemen, zoals psychische aandoeningen, verslaving, gezondheidsproblemen, financiële zorgen of werkloosheid. Deze stress heeft zijn weerslag op de jeugdige.

- **Opvoedstress**

Ouders voelen zich onzeker over de opvoeding, waardoor zij gestrest raken en zich negatief gedragen tegen de jeugdige.

- **Verminderde opvoedingsvaardigheden**

Ouders zijn minder beschikbaar en hebben verminderde opvoedvaardigheden door de stress en problemen. Daardoor reageren ze bijvoorbeeld emotioneel vlak, vaak boos, en geven ze weinig goedkeuring. Ook is er soms minder fysieke aanraking. Ouders met bijvoorbeeld borderline persoonlijkheidsstoornis kunnen ook onvoorspelbaar zijn. Dat kan onveilig voelen.

- **Conflicten tussen of scheiding van ouders**

Ouders maken onderling ruzie wat de jeugdige extra stress geeft.



Situatie in kaart brengen: Factoren (4/6)

RISICOFACTOREN BIJ DE OUDERS OF HET GEZIN

- **Negatieve ervaringen hulpverlening**

Het gezin heeft faalervaringen gehad met de hulpverlening, waardoor er niet snel meer om hulp wordt gevraagd, en hulp dus niet op tijd ingezet wordt.

- **Geen sociaal netwerk**

Het gezin ontvangt weinig sociale steun wanneer zij zich terugtrekken of geïsoleerd raken.

- **Migratieachtergrond**

Ouders voelen vaak schaamte of hebben een schuldgevoel over problemen. Ze houden soms problemen geheim voor andere familieleden. Voor jeugdigen kan het moeilijk zijn om met de ouders te praten. Dan kan een jongerenorganisatie of vertrouwenspersoon soms helpen

- **Zorg mijden**
- **Schuld- en schaamtegevoelens**
- **Eenoudergezin**



Situatie in kaart brengen: Factoren (5/6)

OVERKOEPELENDE RISICOFACTOREN

- **Duur van de situatie**

Hoe langer de jeugdige zich in de kwetsbare opgroeisituatie bevindt, hoe groter de invloed.

- **Ernst van de situatie**

Hoe ernstiger de kwetsbare opgroeisituatie waarin de jeugdige zich bevindt, hoe groter de invloed.

BESCHERMENDE FACTOREN BIJ DE JEUGDIGE

- **Sociale vaardigheden**

De jeugdige kan makkelijk hulp vragen aan de mensen om zich heen.

- **Kennis van de situatie**

De jeugdige begrijpt wat er aan de hand is en weet dat de kwetsbare opgroeisituatie niet aan hem of haar ligt, bijvoorbeeld door lotgenotencontact of psycho-educatie.

- **Copingvaardigheden**

De jeugdige weet manieren om goed om te gaan met de kwetsbare opgroeisituatie, door bijvoorbeeld positieve afleiding te zoeken.

- **Veilige hechting**

- **Cognitieve vaardigheden**

- **Zelfvertrouwen**

- **Zelfredzaamheid**



Situatie in kaart brengen: Factoren (6/6)

BESCHERMENDE FACTOREN BIJ DE OUDERS OF HET GEZIN

- **Gezonde ouder**

Er is minstens één ouder in het gezin die de zorg van de jeugdige op zich kan nemen.

- **Goede band met de jeugdige**

Ouders hebben een goede band met de jeugdige en de ouder kan er zijn voor de jeugdige, wat ervoor zorgt dat hij of zij minder problemen internaliseert of externaliseert. De ouder ondersteunt de jeugdige.

- **Opvoedvaardigheden**

- **In behandeling (geweest)**

- **Ondersteunend sociaal netwerk**

De sociale kring kan stress wegnemen bij de ouders, en voorzien in de behoeften van de jeugdige. Bijvoorbeeld door praktische zaken te regelen voor ouders en een plek met hulp, advies en rust voor de jeugdige.

- **Positieve ervaringen hulpverlening**

Het gezin heeft een goede relatie met hulpverleners, waardoor er op tijd hulp gevraagd, geaccepteerd en geregeld wordt.



Situatie in kaart brengen: Hulpmiddelen (1/2)

RICHTLIJN

Situatie: KOPP/KOV



Deze richtlijn van **Richtlijnen jeugdhulp en jeugdbescherming** geeft een overzicht van risico- en beschermende factoren bij het kind zelf, de ouders, het gezin en de omgeving.

FACTSHEET

Situatie: KOPP/KOV

Leeftijd: 0-18 jaar

Pagina: 7-8



Deze factsheet van **Trimbos-Instituut** geeft wetenschappelijke onderbouwing voor risico- en beschermende factoren bij KOPP/KOV-kinderen.

SIGNAALLIJST

Situatie: Armoede



Deze korte vragenlijst van **Mesis** helpt hulpverleners en vrijwilligers om financiële problemen bij cliënten te identificeren en de ernst ervan te beoordelen. Het doel is te bepalen of doorverwijzing naar specialisten, zoals schuldhulpverleners of sociaal raadslieden, noodzakelijk of wenselijk is.

RISICOFACTOREN

Situatie: KOPP/KOV



Deze webpagina van het **Trimbos-Instituut** geeft uitleg bij verschillende risico- en beschermende factoren.



Situatie in kaart brengen: Hulpmiddelen (2/2)

LIRIK

Situatie: Kindermishandeling
Leeftijd: 0-18 jaar



Het **Licht Instrument Risicotaxatie Kindveiligheid** (LIRIK) helpt professionals om kindveiligheid te beoordelen door risico's en beschermende factoren systematisch in kaart te brengen. Het biedt inzicht in bedreigingen, ondersteunt bij het inschatten van risico's en helpt passende maatregelen te nemen om het kind te beschermen.

INFOGRAPHIC

Situatie: Ingrijpende jeugdervaringen
Pagina: 2



Deze infographic van **Augeo** geeft inzicht in beschermende factoren en diens effecten.

FACTOREN

Situatie: Mantelzorg
Pagina: 21-23



Dit dossier van **Movisie** beschrijft risico- en beschermende factoren met betrekking tot jonge mantelzorgers.



Situatie in kaart brengen

Onderwijs & Kinderopvang



Achtergrondinformatie



Hulpmiddelen



p.111



Situatie in kaart brengen

In het onderwijs kun je de situatie van een jeugdige in kaart brengen door bijvoorbeeld **observaties van verschillende docenten** (denk aan een gymdocent die een blauwe plek ziet), **verslagen** van oudergesprekken, **gesprekken** met de jeugdige of een gesprek met een sociaal maatschappelijk werker. Met deze informatie kun je een beeld krijgen van de risico- en beschermende factoren.



p.112



Situatie in kaart brengen: Hulpmiddelen

HANDREIKING SIGNALEREN PO

Leeftijd: 4-12 jaar
Pagina: 4-5



HANDREIKING SIGNALEREN VO

Leeftijd: 12-18 jaar
Pagina: 5-7



Deze handreikingen van het **Trimbos-Instituut** en **Pharos** bieden houvast bij het in kaart brengen van sociaal-emotionele problemen bij leerlingen. Het helpt te bepalen wanneer deze gedragingen normaal zijn en wanneer ze problematisch worden. Daarnaast wordt ingegaan op de rol van conciërges en ouders, en bieden de handreikingen concrete handvatten voor zorg en ondersteuning op school-, klas- en leerlingniveau.

SIGNAALKAART MANTELZORGER PO

Situatie: Mantelzorg
Leeftijd: 4-12 jaar



SIGNAALKAART MANTELZORGER VO

Situatie: Mantelzorg
Leeftijd: 12-24 jaar



Deze signaalkaarten van **MantelzorgNL** zijn bedoeld voor leerkrachten in het primair en voortgezet onderwijs om jonge mantelzorgers te herkennen en te ondersteunen.



Situatie in kaart brengen

Jeugdgezondheidszorg



Achtergrondinformatie



Hulpmiddelen



p.114



Situatie in kaart brengen

In deze wegwijzer staat (nog) geen informatie specifiek voor de setting 'JGZ'. Mocht je hier suggesties voor hebben, neem dan contact met ons op.

Kijk voor niet-setting-specifieke informatie bij '[Alle settings](#)'.



Situatie in kaart brengen: Hulpmiddelen

RICHTLIJN

Situatie: Kinder-mishandeling

Deze richtlijn van het **Nederlands Centrum Jeugdgezondheid** geeft een overzicht van risico- en beschermende factoren met betrekking tot kindermishandeling.

RICHTLIJN

Situatie: Psychosociale problemen

De JGZ-richtlijn Psychosociale problemen van het **Nederlands Centrum Jeugdgezondheid** helpt jeugdgezondheidszorgprofessionals bij het in kaart brengen van psychosociale problemen bij kinderen en jongeren.

OMGAAN MET ARMOEDE

Situatie: Armoede Leeftijd: 0-18 jaar

Deze handreiking, 'Omgaan met armoede in de jeugdgezondheidszorg' op de website van het **Nederlands Centrum Jeugdgezondheid**, biedt professionals handvatten om een passende rol op zich nemen in het omgaan met kinderarmoede.



Situatie in kaart brengen

Wijk



Achtergrondinformatie



Hulpmiddelen



p.117



Situatie in kaart brengen

In deze wegwijzer staat (nog) geen informatie specifiek voor de setting 'Wijk'. Mocht je hier suggesties voor hebben, neem dan contact met ons op.



Kijk voor niet-setting-specifieke informatie bij 'Alle settings'.



Situatie in kaart brengen: Hulpmiddelen

Aan deze wegwijzer zijn nog geen hulpmiddelen toegevoegd specifiek voor de setting 'Wijk'. Mocht je suggesties hebben, neem dan contact met ons op.



Kijk voor niet-setting-specifieke hulpmiddelen bij 'Alle settings'.



p.119



Situatie in kaart brengen

Eerstelijnszorg



Achtergrondinformatie



Hulpmiddelen



p.120



Situatie in kaart brengen

In deze wegwijzer staat (nog) geen informatie specifiek voor de setting '1e lijns'. Mocht je hier suggesties voor hebben, neem dan contact met ons op.



Kijk voor niet-setting-specifieke informatie bij 'Alle settings'.



Situatie in kaart brengen: Hulpmiddelen

Aan deze wegwijzer zijn nog geen hulpmiddelen toegevoegd specifiek voor de setting '1e lijns'. Mocht je suggesties hebben, neem dan contact met ons op.



Kijk voor niet-setting-specifieke hulpmiddelen bij 'Alle settings'.



Risicotaxatie

Alle settings



Achtergrondinformatie



Hulpmiddelen



p.123



Risicotaxatie (1/3)

WAT IS EEN RISICOTAXATIE?

Als je het gevoel hebt dat er iets niet pluis is in de opgroeisituatie van een jeugdige (denk aan de thuissituatie, de situatie op school of bij vrienden thuis), dan breng je eerst alle signalen in kaart en ga je in gesprek met andere professionals, (leden van) het gezin en hun netwerk. Door een beeld te krijgen van de risico- en beschermende factoren zie je waar knelpunten liggen, maar ook waar het al goed gaat binnen de opgroeisituatie. Op basis daarvan kun je een **afweging** maken of je actie gaat ondernemen. Deze afweging wordt ook wel een risicotaxatie genoemd.

WAAROM VOER JE EEN RISICOTAXATIE UIT?

Met een risicotaxatie breng je de risico's voor de **toekomstige ontwikkeling** van een jeugdige in kaart. Bij een risicotaxatie wordt een inschatting gemaakt van de kans dat een jeugdige in de nabije toekomst iets ergs overkomt. Een risicotaxatie geeft antwoord op de vragen:

- Wat kan er gebeuren?
- Hoe waarschijnlijk is het dat dit gebeurt?
- Hoe ernstig is het als dit gebeurt?



Risicotaxatie (2/3)

HOE VOER JE EEN RISICOTAXATIE UIT?

Sommige organisaties kiezen voor een **standaard** risicotaxatietool of – vragenlijst. Door gebruik te maken van bestaande screeningsinstrumenten en vragenlijsten kun je je eigen onderbuikgevoel omzetten in een **meetbaar** iets. Daarnaast kunnen bestaande tools helpen bepaalde zaken **bespreekbaar** te maken.

Misschien zijn er binnen jouw organisatie **professionals die gespecialiseerd zijn** in specifieke problematiek, bijvoorbeeld een gedragswetenschapper of een intern begeleider, of zijn er contacten met dit soort professionals. Je kan dit navragen bij je leidinggevende.

Bij signalen van kindermishandeling is het gebruik van de **Meldcode** Kindermishandeling en Huiselijk Geweld verplicht voor professionals in de gezondheidszorg, onderwijs, kinderopvang, maatschappelijke ondersteuning, jeugdhulp en justitie.



Risicotaxatie (3/3)

WAAR MOET JE OP LETTEN BIJ EEN RISICOTAXATIE?

Het is bij een risicotaxatie belangrijk dat je je **niet te veel laat leiden door ervaringen met andere gezinnen**. Ieder gezin is anders en heeft eigen knelpunten en sterke punten. **Luister** vooral naar de jeugdige of het gezin en probeer hun specifieke situatie te zien. Kijk ook naar de **positieve kanten** van de jeugdige en het gezin.

Je afweging en de keuze voor vervolgstappen kan **grote impact** hebben op het leven van de jeugdige en de ouders. Aangeboden hulp is het meest effectief wanneer er sprake is van een **goede samenwerking** tussen het gezin en een professional. Als de ouders en jeugdige goed betrokken worden, dan voelen ze zich **gehoord en serieus genomen**. Werk daarom zo optimaal mogelijk samen met het gezin.

Vind je het lastig om zelf een goede afweging te maken? **Overleg** met een collega of andere betrokkene bij de jeugdige of het gezin. Vaak kan het bespreken van je twijfels met iemand anders veel inzicht geven.

Het maken van een goede risicotaxatie kan ingewikkeld zijn. Neem (als de situatie dat toelaat) de **tijd** om goed na te denken en te reflecteren. Je eigen gedrag en jouw mening/opvattingen/overtuigingen/gevoelens kunnen van invloed zijn op je oordeel. Ook hier kan overleggen met een collega helpend zijn.

TRAININGEN

Er worden **trainingen** aangeboden over hoe je een goede risicotaxatie maakt, bijvoorbeeld:
Risicotaxatie en veiligheidsplan – De Jeugdbank.



Risicotaxatie: Hulpmiddelen (1/2)

MELDCODE STAP 4

Situatie: Kindermishandeling



Deze website geeft informatie over stap vier van de meldcode in de vorm van **handelingsprotocollen** per functie.

MELDCODE STAP 4

Situatie: Kindermishandeling



Deze pagina's van het **Nederlands Jeugdinstituut** geven informatie over de vierde stap van de Meldcode, namelijk het afwegen en beslissen bij vermoedens van kindermishandeling.

ARIJ

*Situatie: Onveiligheid
Leeftijd: 0-18 jaar*



De Actuarieel **Risicotaxatie Instrument** voor Jeugdbescherming (ARIJ) bestaat uit twee onderdelen: een veiligheidstaxatie om de directe (on)veiligheid van kinderen vast te stellen, en een risicotaxatie om het risico op toekomstige onveiligheid in te schatten. Onderdeel hiervan is een dynamisch risicoprofiel.

CARE-NL

*Situatie: Kindermishandeling
Leeftijd: 0-18 jaar*



De Child Abuse Risk Evaluation – Nederland (CARE-NL) is een **gestructureerde vragenlijst** voor professionals om het risico op kindermishandeling in te schatten. Het is geen test, maar een hulpmiddel voor besluitvorming. De lijst bevat 18 items verdeeld over vier risicogebieden en wordt ingevuld op basis van gesprekken, observaties en dossierinformatie.



Risicotaxatie: Hulpmiddelen (2/2)

SIK-LIJST



Situatie: KOPP/KOV
Leeftijd: 0-18 jaar

De lijst voor **Screening en Interventiekeuze** (SIK-lijst) brengt risico- en beschermende factoren van KOPP/KOV in kaart en adviseert vervolgens over in te zetten interventies. De lijst kun je voor, tijdens of na het gesprek met de ouder(s) doornemen.

RISICO-INSCHATTING



Situatie: KOPP/KOV

Deze webpagina van het **Trimbos-Instituut** geeft informatie over de stappen die je als professional kunt doorlopen wanneer je signalen opvangt dat een KOPP/KOV-kind zich in een kwetsbare opgroeisituatie bevindt.



Risicotaxatie

Onderwijs & Kinderopvang



Achtergrondinformatie



Hulpmiddelen



p.129



Risicotaxatie

Binnen het onderwijs schat je vaak met meerdere collega's in of een situatie **dusdanig ernstig** is dat er extra ondersteuning nodig is. Dit doet een leerkracht bijvoorbeeld samen met een zorgcoördinator, een intern begeleider of een orthopedagoog/gedragswetenschapper.



p.130



Risicotaxatie: Hulpmiddelen

MELDCODE: KINDEROPVANG

Situatie: Kindermishandeling

MELDCODE BASISONDERWIJS

Situatie: Kindermishandeling

MELDCODE SPECIAAL ONDERWIJS

Situatie: Kindermishandeling

MELDCODE VOORTGEZET ONDERWIJS

Situatie: Kindermishandeling

Deze websites geven informatie over stap 4 van de meldcode (weeg het geweld) in de vorm van **handelingsprotocollen** per functie.



Risicotaxatie

Jeugdgezondheidszorg



Achtergrondinformatie



Hulpmiddelen



p.132



Risicotaxatie

In deze wegwijzer staat (nog) geen informatie specifiek voor de setting 'JGZ'. Mocht je hier suggesties voor hebben, neem dan contact met ons op.



Kijk voor niet-setting-specifieke informatie bij '[Alle settings](#)'.



Risicotaxatie: Hulpmiddelen (1/2)

MELDCODE STAP 3: JGZ

Situatie: Kindermishandeling

MELDCODE STAP 3: KRAAMZORG

Situatie: Kindermishandeling

Deze websites geven informatie over stap 4 van de meldcode (weeg het geweld) in de vorm van **handelingsprotocollen** per functie.

RICHTLIJN & MELDCODE STAP 4

Situatie: Kindermishandeling

Deze richtlijn kindermishandeling van het **Nederlands Centrum Jeugdgezondheid** geeft uitleg over hoe je stap vier van de Meldcode, het wegen van de ernst en risico's, kunt uitvoeren.

LIRIK

*Situatie: Kindermishandeling
Leeftijd: 0-18 jaar*

De 'Licht Instrument Risicotaxatie Kindveiligheid' is een **checklist** die de professional helpt bij het maken van een onderbouwde inschatting van het risico op kindermishandeling nu en in de nabije toekomst.



Risicotaxatie: Hulpmiddelen (2/2)

OMGAAN MET ARMOEDE



Situatie: Armoede

Leeftijd: Prenataal-18 jaar

Pagina: 63-66

Deze handreiking 'Omgaan met armoede in de jeugdgezondheidszorg' op de website van het **Nederlands Centrum Jeugdgezondheid**, geeft een overzicht van screenings- en gespreksinstrumenten die gebruikt kunnen worden om risico's voor de groei, psychosociale en cognitieve ontwikkeling op waarde te schatten. De instrumenten zijn uitgesplitst op leeftijdscategorie, van voor de geboorte tot en met de middelbare schoolperiode.



Risicotaxatie

Wijk



Achtergrondinformatie



Hulpmiddelen



p.136



Risicotaxatie

Binnen een wijk- of buurtteam overweeg je vaak samen wanneer een situatie **ernstig genoeg** is dat er extra ondersteuning nodig is. Dit doe je bijvoorbeeld samen met een gedragswetenschapper.



p.137



Risicotaxatie: Hulpmiddelen

Aan deze wegwijzer zijn nog geen hulpmiddelen toegevoegd specifiek voor de setting 'Wijk'. Mocht je suggesties hebben, neem dan contact met ons op.



Kijk voor niet-setting-specifieke hulpmiddelen bij 'Alle settings'.



Risicotaxatie

Eerstelijnszorg



Achtergrondinformatie



Hulpmiddelen



p.139



Risicotaxatie

Binnen de eerstelijns zorg overweeg je vaak samen wanneer een situatie **ernstig genoeg** is dat er extra ondersteuning nodig is. Dit doet een zorgverlener bijvoorbeeld samen met de jeugdarts, de huisarts of de praktijkondersteuner (POH).



p.140



Risicotaxatie: Hulpmiddelen

Aan deze wegwijzer zijn nog geen hulpmiddelen toegevoegd specifiek voor de setting '1e lijns'. Mocht je suggesties hebben, neem dan contact met ons op.



Kijk voor niet-setting-specifieke hulpmiddelen bij 'Alle settings'.





ZELF ONDERSTEUNEN

In deze stap staat beschreven wat jij als professional zelf kan betekenen voor een jeugdige. Denk bijvoorbeeld aan het versterken van de vertrouwensband met en de veerkracht van de jeugdige. Ook het geven van praktische ondersteuning of psycho-educatie kan helpend zijn. Daarnaast vind je in deze stap linkjes naar tools die je kunnen helpen bij het ondersteunen van een jeugdige.

[>> Lees verder](#)

DOORVERWIJZEN & SAMENWERKEN

In deze stap staat beschreven waar je rekening mee moet houden bij het doorverwijzen en hoe je zorgt voor een goede samenwerking. Over doorverwijzen wordt onder andere uitgelegd naar wie je kunt doorverwijzen en hoe je zorgt voor een fijne overdracht. Over samenwerken wordt onder andere beschreven met wie je kunt samenwerken, hoe je zorgt voor een heldere rolverdeling en hoe je zicht houdt op het proces. In deze stap vind je linkjes naar tools die kunnen helpen bij het doorverwijzen en samenwerken.

[>> Lees verder](#)

Zelf ondersteunen

Alle settings



Achtergrondinformatie



Hulpmiddelen



p.143



Zelf ondersteunen (1/2)

LUISTEREND OOR

Soms kunnen de kleine dingen het verschil maken voor jeugdigen in kwetsbare opgroeisituaties. Vaak hebben ze behoeften aan een luisterend oor, iemand die ze gezien en gehoord laat voelen. Heb **aandacht voor de gevoelens** van de jeugdige en zorg dat diens stem meegenomen wordt. **Neem de tijd** en investeer in een vertrouwensband (lees in 'Gesprek met jeugdige en gezin' hoe je dat doet). Zorg dat de jeugdige een vast **aanspreekpunt** heeft en denk met hem of haar mee.

NETWERK VERSTERKEN

Help de jeugdige bij het versterken van het sociale netwerk door een **steunfiguur** buiten het gezin of een bestaand steunfiguur te bekrachtigen. Door samen met het kind een **netwerkkkaart/ecogram** te maken, wordt zichtbaar wie er om het kind heen staan. Met toestemming van de ouder kan actief contact worden gelegd met dit netwerk, dat ook praktische ondersteuning kan bieden. Daarnaast kan **lotgenotencontact** jeugdigen bijvoorbeeld herkenning en steun bieden.

PRAKTISCHE ONDERSTEUNING

Jeugdigen in kwetsbare opgroeisituaties kun je ook op een praktische manier ondersteunen. Denk bijvoorbeeld aan het bieden van **rust, regelmaat en structuur**. Maak bijvoorbeeld **veiligheidsafspraken** met een gezin en kijk hoe je kan bijdragen aan het voorzien in **basisbehoeften**.



Zelf ondersteunen (2/2)

VEERKRACHT VERSTERKEN

Erken en versterk de veerkracht van jeugdigen in kwetsbare opgroeisituaties. Verken eerst samen met de jeugdige welke hulpbronnen, persoonlijke capaciteiten en sociaal-emotionele vaardigheden al aanwezig zijn. Zo wordt duidelijk welke **beschermende factoren** aanwezig zijn die versterkt kunnen worden met een integrale aanpak. Dit kan leiden tot succeservaringen, meer zelfvertrouwen en een versterkt probleemoplossend vermogen. Wanneer de draagkracht in balans is met de draaglast, kunnen jeugdigen beter omgaan met kwetsbare opgroeisituaties.

PSYCHO-EDUCATIE

Voorlichting of psycho-educatie kan jeugdigen in kwetsbare opgroeisituaties helpen om hun eigen situatie beter te **begrijpen en te verwerken**. Als professional kun je toegankelijke voorlichting geven (verbaal of visueel), door bijvoorbeeld beeldverhalen te gebruiken of eenvoudige uitleg in kindvriendelijke taal te geven. Zorg dat de psycho-educatie **aansluit bij de belevingswereld** van de jeugdige en het gezin, en herhaal de uitleg indien nodig. Het is belangrijk om de **impact** van kwetsbare opgroeisituaties uit te leggen aan zowel de jeugdige als de ouders en andere betrokkenen, zonder daarbij te oordelen of te beschuldigen. Help de ouder en jeugdige te begrijpen dat het **niet hun schuld** is als dingen thuis niet goed gaan. **Erken de pijn** die hiermee gepaard gaat bij de ouder en jeugdige. **Normaliseer** het onderwerp door te benoemen dat de jeugdige niet de enige is die dit meemaakt. Geef uitleg over mogelijke **oplossingen**.



Zelf ondersteunen: Hulpmiddelen (1/12)

MELDCODE STAP 5

Situatie: Kindermishandeling



Als er wordt besloten dat een melding bij Veilig Thuis nodig is, wordt dit zorgvuldig vastgelegd in een rapportage. Op deze pagina van **Augeo** kun je een informatiepakket aanvragen.

RICHTLIJN & MELDCODE STAP 5

Situatie: Kindermishandeling



Deze richtlijn kindermishandeling geeft uitleg over hoe je stap 5 van de Meldcode, het hulp organiseren of melden, kunt uitvoeren.

MELDCODE STAP 5

Situatie: Kindermishandeling



Deze website geeft informatie over de stappen van de meldcode in de vorm van **handelingsprotocollen** per functie.

HET KLOKHUIS

Situatie: Kindermishandeling



Deze **website** van het Klokhuis legt in simpele taal uit wat kindermishandeling is, waarom het gebeurt en wat er aan hulp beschikbaar is. Ook staan er ervaringsverhalen en afleveringen op.



Zelf ondersteunen: Hulpmiddelen (2/12)

TOEWERKEN NAAR HERSTEL



Situatie: Kindermishandeling

Deze pagina van het **Nederlands Jeugdinstituut** geeft informatie over het toewerken naar herstel na kindermishandeling, waaronder veiligheid en trauma-sensitief werken.

HANDREIKING: INFORMEEL NETWERK



Deze handreiking van de **Regionale Kenniswerkplaats Jeugd Noord-Holland (RKJ-NH)**, biedt professionals concrete handelingskennis om samen te werken met het informele netwerk van kwetsbare gezinnen. De handreiking gaat in op regie en het in kaart brengen van het netwerk. Ook benoemt het methoden zoals Family Finding en de JIM-aanpak.

ECOGRAM MAKEN



Dit document geeft informatie over het maken van een **schema van sociale contacten** (ecogram).

JIM



Deze website geeft informatie over **Jouw Ingebrachte Mentor (JIM)**. Een JIM is een steunfiguur die een jeugdige zelf kiest. Zo'n JIM treedt op als vertegenwoordiging van de jeugdige richting het gezin en professionals.



Zelf ondersteunen: Hulpmiddelen (3/12)

KEUZEHULP: KEUZE VOOR PASSENDE HULP



De keuzehulp van het Nederlands Jeugdinstituut benoemt wat je zelf kunt doen bij lichte tot matige problemen en benoemt mogelijke erkende interventies. Er zijn onderdelen: 1) veiligheid en gezinsbelasting, 2) opvoedvragen en –onzekerheid, 3) sociale vaardigheden en weerbaarheid, 4) gespannen of angstig, 5) somber of depressief, 6) onrustig, opstandig of agressief, 7) moeite met onverwachte, (sociaal) onoverzichtelijke situaties of prikkels, en 8) gezinnen met meervoudige en complexe problemen.

GIZ-METHODIEK



De Gezamenlijk Inschatten Zorgbehoeften (GIZ) methodiek helpt in dialoog met (aanstaande) ouders, kinderen en jongeren (en eventueel andere professionals) de ontwikkel- en zorgbehoeften efficiënt en adequaat in kaart te brengen. Het doel is samen te beslissen over passende ondersteuning, waarbij de ervaringen van het gezin en de jeugdige worden gecombineerd met de deskundigheid van de professional.



Zelf ondersteunen: Hulpmiddelen (4/12)

HULPLIJNEN JONGEREN



De website **Jongeren Hulp Online** geeft een overzicht van mogelijke hulplijnen voor jongeren.

BRAINWIKI: HULPLIJNEN



De website **Brainwiki** geeft een overzicht van mogelijke hulplijnen voor jeugdigen, met daarbij gespecificeerd bij welke organisaties bellen, WhatsAppen, SMS'en, mailen of langskomen mogelijk is.

AANPAK VAN EENZAAMHEID



Situatie: Eenzaamheid
Pagina: 27-42

Het "Wat werkt bij de aanpak van eenzaamheid"-dossier van Movisie biedt inzicht in de oorzaken, risicofactoren en gevolgen van eenzaamheid (niet specifiek bij jeugdigen), en passende interventies. Het dossier biedt concrete handvatten en werkzame elementen voor zowel beleidsmakers als zorgprofessionals om eenzaamheid op een structurele manier aan te pakken.

PRAATPLAAT VEERKRACHT



Deze praatplaat veerkracht van **Augeo** kan helpen samen met een jeugdige te onderzoeken wat kan bijdragen in diens veerkracht.



Zelf ondersteunen: Hulpmiddelen (5/12)

BOOMDIAGRAM



Ontdek samen met een jeugdige over welke hulpbronnen, persoonlijke capaciteiten en sociale en interpersoonlijke vaardigheden het al beschikt door middel van een boomdiagram: Vraag jeugdigen en hun omgeving naar wat het kind al heeft (**Ik heb**), wat het kind al is (**Ik ben**) en wat het kind al kan (**Ik kan**).

BEELDVERHAAL KIND ALS TOLK



Situatie: Kind als tolk

Beeldverhaal over Yara die tolk is voor haar moeder. Professionals kunnen het beeldverhaal als hulpmiddel/**psycho-educatie** gebruiken bij een gesprek met ouders en kinderen.

INTERACTIEVE ANIMATIE



Deze interactieve animatie van **Augeo** geeft uitleg over wat veerkracht is, welke hulpbronnen veerkracht helpen versterken, en hoe die hulpbronnen verband houden met elkaar. De animatie geeft inzicht in de hulpbronnen waarop jij als professional invloed kan uitoefenen.



Zelf ondersteunen: Hulpmiddelen (6/12)

ME-WE VEERKRACHTTRAINING



Situatie: Mantelzorg
Leeftijd: 14+ jaar

De ME-WE (Mentaal Welbevinden) **veerkrachttraining** is ontworpen om jonge mantelzorgers te ondersteunen bij het vergroten van hun veerkracht. Gebaseerd op de DNA-V-methode (Discoverer, Noticer, Advisor, Values), helpt de training hen om moeilijke emoties te hanteren en oplossingen te vinden voor dagelijkse problemen. Door middel van opdrachten en experimenten leren de deelnemers meer in lijn te handelen met hun eigen waarden en versterken ze hun zelfbewustzijn. Het doel is om jonge mantelzorgers te helpen groeien, positieve relaties te ontwikkelen en vertrouwen te krijgen voor hun overgang naar volwassenheid.

ONDERSTEUNING JONGE MANTELZORGERS



Situatie: Mantelzorg
Pagina: 23-54

Dit dossier van **Movisie** biedt inzicht in effectieve ondersteuning voor jonge mantelzorgers door zorgprofessionals en beleidsmakers, met focus op het verminderen van de belasting die zij ervaren. Het benadrukt het belang van vroegtijdige signalering, het betrekken van het sociale netwerk en het aanbieden van praktische hulp.

KEUKENTAFELGESPREK



Situatie: Mantelzorg

Dit **stappenplan** dient als houvast bij het betrekken van mantelzorgers bij het keukentafelgesprek. Je leest ook waarom het belangrijk is om mantelzorgers te betrekken bij het gesprek.



Zelf ondersteunen: Hulpmiddelen (7/12)

BEELDVERHAAL STRESS

Situatie: Stress

Dit beeldverhaal van **Pharos** gaat over wat stress doet met jeugdigen, hoe je ermee om kunt gaan, en waar en hoe je hulp kunt vragen. Professionals kunnen het beeldverhaal als hulpmiddel /psycho-educatie gebruiken bij een gesprek met ouders en jeugdigen.



ANIMATIES STRESS EN TRAUMA

Situatie: Stress en trauma

Deze psycho-educatie animaties van **Augeo** kunnen inzicht geven in gevoelens en gedrag, laten zien dat de reacties normaal zijn én biedt concrete handvatten voor hoe om te gaan met stress en trauma.



E-LEARNING SCHEIDING

Situatie: Scheiding

Het **materialenpakket** "E-learning Scheiding" is bedoeld om professionals te ondersteunen bij het werken met gezinnen die door een scheiding gaan. Het pakket bevat drie modules die zich richten op het perspectief van het gezin, de jeugdigen en het omgaan met conflicten. Het biedt theoretische inzichten, gesprekstechnieken en tools om het gesprek over scheiding te vergemakkelijken en de impact op het gezins- en familiesysteem te begrijpen. Professionals kunnen de e-learning geheel of per module gebruiken, afhankelijk van de situatie.



Zelf ondersteunen: Hulpmiddelen (8/12)

INFOGRAPHIC

Situatie: Scheiding



INFOGRAPHIC

Situatie: Armoede



INFOGRAPHIC

Situatie: KOPP/KOV



INFOGRAPHIC

Situatie: KOVB



INFOGRAPHIC

Situatie: Ouder in detentie



INFOGRAPHIC

Situatie: Kindermishandeling



Deze infographics van **Augeo** leggen uit wat de situatie is, wat de oorzaken en gevolgen zijn, hoe vaak het voorkomt in Nederland, hoe je het kunt herkennen, en hoe je kunt ondersteunen.

INFORMATIEBOEKJE

Situatie: KOPP
Leeftijd: 13+ jaar



Dit informatieboekje "Als het waait in huis" van het **Trimbos Instituut** geeft uitleg aan jeugdigen over wat er aan de hand is met hun ouder en wat dat voor henzelf betekent. Het boekje staat vol met quotes van jeugdigen over hun eigen ervaringen. Ook komen tips aan bod over hoe je goed voor jezelf kan blijven zorgen en hoe je anderen kan uitleggen wat er speelt.



Zelf ondersteunen: Hulpmiddelen (9/12)

SIK-LIJST

Situatie: KOPP/KOV



HANDLEIDING

Situatie: KOPP/KOV



De lijst voor Screening en Interventiekeuze (SIK-lijst) geeft tips voor ondersteuning en interventies aan de hand van ingevulde observaties op risico- en beschermende factoren. De handleiding legt uit hoe de SIK-lijst gebruikt moet worden.

SCREENING + INTERVENTIEKEUZE

Situatie: KOPP/KOV



Deze **vragenlijst** helpt je bij de screening en om te bepalen welke interventie(s) je kunt inzetten. Deel 1 gaat over de ouders en deel 2 over de jeugdige.

KOPPSUPPORT

Situatie: KOPP/KOV



Deze website van **Trimbos en Augeo** is speciaal gemaakt voor jongeren van ouders met psychische en/of verslavingsproblemen. Hier kunnen zij contact opnemen met ervaringsdeskundigen en informatie lezen over hun situatie en wat zij kunnen doen voor zichzelf.

RICHTLIJN

Situatie: KOPP/KOV



Deze richtlijn van **Richtlijnen Jeugdhulp en Jeugdbescherming** geeft een overzicht van effectieve aanpakken en interventies bij KOPP/KOV.



Zelf ondersteunen: Hulpmiddelen (10/12)

VOORLEESBOEKJE

Situatie: KOPP/KOV
Leeftijd: 2-4 jaar



VOORLEESBOEKJE

Situatie: KOPP/KOV
Leeftijd: 9-12 jaar



VOORLEESBOEKJE

Situatie: KOPP/KOV
Leeftijd: 4-8 jaar



VOORLEESBOEKJE

Situatie: KOPP/KOV
Leeftijd: 13+ jaar



Deze voorleesboekjes van het **Trimbos Instituut** geven informatie, bevatten ervaringsverhalen, en beantwoorden vragen op een leeftijdsadequate manier met illustraties en tekst.

AANSLUITEN BIJ EEN LVB (HOE) DOE JIJ DAT?



Situatie: LVB

Deze praktische tool, 'Aansluiten bij een LVB..(hoe) doe jij dat?', biedt tips voor interventies met mensen met een LVB, inclusief links naar verdieping. De tool is gebaseerd op richtlijnen van het **Landelijk Kenniscentrum LVB**.



Zelf ondersteunen: Hulpmiddelen (11/12)

FOLDER

Situatie: KOVB



Deze folder van het **Trimbos Instituut** geeft (zorg)professionals informatie over de opvoedsituatie van jeugdigen van ouders met een verstandelijke beperking (KOVb) en adviezen hoe ze deze jeugdigen kunnen ondersteunen.

OUDER VAN MIJN OUDERS

Situatie: KOVB



Deze **website** biedt informatie voor de jeugdigen zelf, hun naasten en professionals met betrekking tot onder andere ervaringsverhalen en het regelen van hulp.

SIEN

Situatie: KOVB



Dit is een **belangenvereniging** voor verwanten van mensen met een verstandelijke beperking. Sien helpt, adviseert en informeert bij belangrijke onderwerpen zoals, geld, zorg en participatie.



Zelf ondersteunen: Hulpmiddelen (12/12)

SAMEN OPLOPEN



Situatie: Meervoudige problematiek

Samen Oplopen is een **interventie** die gezinnen met veel problemen een gecombineerde ondersteuning biedt van een vrijwilliger en een professionele hulpverlener. De vrijwilliger helpt bij dagelijkse en urgente zaken, zodat het gezin zelfredzaam blijft, terwijl de professional extra ondersteuning biedt wanneer nodig. De interventie richt zich op gezinnen met jeugdigen, die belemmerd worden in hun ontwikkeling door bijvoorbeeld een beperkt sociaal netwerk of armoede. Het doel is het verbeteren van het gezinsklimaat, welzijn en zelfredzaamheid, wat op de lange termijn de gezonde ontwikkeling van jeugdigen bevordert.

WERKZAME FACTOREN



Situatie: Multiprobleemgezinnen

Dit document van het **Nederlands Jeugdinstituut** geeft een overzicht van werkzame factoren bij hulp aan gezinnen met meervoudige en complexe problemen. Er wordt gekeken naar de rol van de hulpverlener, de vertrouwensband tussen hulpverlener en gezin, het hulpaanbod (praktische en therapeutische ondersteuning) en het afstemmen van hulp op de behoeften van het gezin. Ook bevat dit document een beschrijving van (de effectiviteit van) interventies voor deze gezinnen.



Zelf ondersteunen

Onderwijs & Kinderopvang



Achtergrondinformatie



Hulpmiddelen



p.158



Zelf ondersteunen

Als eenmaal duidelijk is dat een jeugdige in een kwetsbare opgroeisituatie (meer) ondersteuning nodig heeft, dan is het **gesprek aangaan met de ouders** van belang. Bij veel kwetsbare opgroeisituaties **beslissen de ouders** namelijk óf en welke hulp er aangevraagd wordt. Het kan prettig zijn als leerkracht en intern begeleider/sociaal maatschappelijk werker dit oudergesprek **samen** voeren. Zo kun je samen sturen op het aanvragen van hulp. Daarnaast kan er **praktische ondersteuning** geregeld worden, zoals het aanbieden van een schoolontbijt of het geven van extra tijd voor toetsen. Verder kan het helpen als onderwijsprofessionals het goede voorbeeld geven door zich af en toe kwetsbaar op te stellen en te benoemen dat zij een luisterend oor bieden.



Zelf ondersteunen: Hulpmiddelen (1/4)

MELDCODE: KINDEROPVANG

Situatie: Kindermishandeling

MELDCODE BASISONDERWIJS

Situatie: Kindermishandeling

MELDCODE SPECIAAL ONDERWIJS

Situatie: Kindermishandeling

MELDCODE VOORTGEZET ONDERWIJS

Situatie: Kindermishandeling

Deze websites geven informatie over stap 5 van de meldcode (beslissen over melden en hulpverlening) in de vorm van **handelingsprotocollen** per functie.



VEERKRACHTTRAINING



De training "Veerkracht versterken" van **Augeo** is gericht op leerkrachten in het primair onderwijs en pedagogisch medewerkers in de buitenschoolse opvang. Het biedt concrete handvatten om de veerkracht van jeugdigen te vergroten, vooral voor jeugdigen die opgroeien in stressvolle situaties. De training behandelt thema's zoals relaties opbouwen, positief zelfbeeld, omgaan met gevoelens en problemen oplossen. De cursus bevat praktische voorbeelden en oefeningen die direct toepasbaar zijn in de praktijk.



Zelf ondersteunen: Hulpmiddelen (2/4)

HANDREIKING SIGNALEREN PO

Leeftijd: 4-12 jaar

Pagina: 4-5



HANDREIKING SIGNALEREN VO

Leeftijd: 12-18 jaar

Pagina: 5-7



Deze handreikingen van het **Trimbos-Instituut** en **Pharos** bieden houvast bij het in kaart brengen van sociaal-emotionele problemen bij leerlingen. Daarnaast wordt ingegaan op de rol van conciërges en ouders, en bieden de handreikingen concrete handvatten voor zorg en ondersteuning op school-, klas- en leerlingniveau.

SIGNAALKAART PO

Situatie: Mantelzorg

Leeftijd: 4-12 jaar



SIGNAALKAART VO

Situatie: Mantelzorg

Leeftijd: 12-24 jaar



Deze signaalkaarten van **MantelzorgNL** zijn bedoeld voor leerkrachten in het primair en voortgezet onderwijs om jonge mantelzorgers te herkennen én te ondersteunen.



Zelf ondersteunen: Hulpmiddelen (3/4)

JE BREIN DE BAAS?!

Situatie: Mentale gezondheid
Leeftijd: 12-18 jaar



Je Brein de Baas?! is een lespakket bestaande uit drie lessenseries om de mentale gezondheid van jeugdigen op het voortgezet onderwijs te versterken. Het is ontwikkeld door het **Nederlands Centrum Jeugdgezondheid** en bedoeld om mentoren handvatten te geven wanneer zij aandacht willen besteden aan mentale gezondheid.

SOCIAAL-EMOTIONELE ONTWIKKELING

Pagina: 236-325



Dit document "Sociaal-emotionele ontwikkeling in het basisonderwijs" van **SLO** biedt professionals gerichte suggesties voor de aanpak van specifiek probleemgedrag, waaronder agressie en geweld, hyperactiviteit, concentratieproblemen, faalangst, pesten, angst, depressie, verdriet en rouw. Daarnaast bevat het casussen ter illustratie, vragenlijsten die ingezet kunnen worden in de praktijk en belangrijke aandachtspunten voor een effectieve benadering.



Zelf ondersteunen: Hulpmiddelen (4/4)

HANDREIKING: KINDEROPVANG



Situatie: Armoede
Leeftijd: 0-12 jaar

De Handreiking omgaan met armoede in de kinderopvang van de **Alliantie Kinderarmoede** biedt professionals in de kinder- en gastouderopvang handvatten hoe zij om kunnen gaan met jeugdigen die in armoede leven.

HANDREIKING: SCHOLEN



Situatie: Armoede
Leeftijd: 4-18 jaar

De Handreiking omgaan met armoede op scholen van de **Alliantie Kinderarmoede** biedt professionals in het basis- en voortgezet onderwijs handvatten om armoede te signaleren en leerlingen en ouders in armoede te ondersteunen en stimuleren.



Zelf ondersteunen

Jeugdgezondheidszorg



Achtergrondinformatie



Hulpmiddelen



p.164



Zelf ondersteunen

De JGZ kan een **adviserende rol** aannemen als ouders met opvoedproblemen kampen. Vaak is er slechts een beperkt aantal gesprekken mogelijk, waardoor ruimte om zelf ondersteuning te bieden beperkt is.



p.165



Zelf ondersteunen: Hulpmiddelen (1/2)

RICHTLIJN & MELDCODE STAP 5

Situatie: Kindermishandeling

Deze richtlijn van het **Nederlands Centrum Jeugdgezondheid** kindermishandeling geeft uitleg over hoe je stap 5 van de Meldcode, het hulp bieden of organiseren en melden, kunt uitvoeren.

RICHTLIJN

Situatie: Kindermishandeling

Deze richtlijn van het **Nederlands Centrum Jeugdgezondheid** over kindermishandeling geeft uitleg over hoe je kunt begeleiden en behandelen.

MELDCODE STAP 5: JGZ

Situatie: Kindermishandeling

MELDCODE STAP 5: KRAAMZORG

Situatie: Kindermishandeling

Deze websites geven informatie over stap 5 van de meldcode (beslissen over melden en hulpverlening) in de vorm van **handelingsprotocollen** per functie.



Zelf ondersteunen: Hulpmiddelen (2/2)

HANDREIKING

Situatie: Armoede
Pagina: 34-62 jaar



De Handreiking omgaan met armoede in de jeugdgezondheid van de **Alliantie Kinderarmoede** biedt professionals in de jeugdgezondheids- en geboortezorg een werk- en denkkader hoe ze om moeten gaan met kinderen, jongeren en (aanstaande) ouders die in armoede leven. Dit wordt onder andere gedaan door het ondersteunen en stimuleren van deze doelgroep.

ONDERSTEUNINGSKAART

Situatie: Armoede
Pagina: 5-7



OMGAAN MET ARMOEDE

Situatie: Armoede
Pagina: 34-47



Deze ondersteuningskaart van het **Nederlands Centrum Jeugdgezondheid** geeft een overzicht van informatie over ondersteuning in de handreiking 'Omgaan met armoede in de jeugdgezondheid'. In deze handreiking wordt ingegaan op hoe samen te werken met het netwerk en relevante organisaties, en wat een passende rol is in het omgaan met kinderarmoede.

RICHTLIJN

*Situatie: Psycho-
sociale problemen*



De JGZ-richtlijn Psychosociale problemen van het **Nederlands Centrum Jeugdgezondheid** helpt jeugdgezondheidszorgprofessionals bij het ondersteunen van jeugdigen met psychosociale problemen.



Zelf ondersteunen

Wijk



Achtergrondinformatie



Hulpmiddelen



p.168



Zelf ondersteunen

In deze wegwijzer staat (nog) geen informatie specifiek voor de setting 'Wijk'. Mocht je hier suggesties voor hebben, neem dan contact met ons op.



Kijk voor niet-setting-specifieke informatie bij '[Alle settings](#)'.



Zelf ondersteunen: Hulpmiddelen

EIGEN KRACHT EN NETWERK



De webpagina Eigen kracht en netwerk: tools voor wijkteams van het **Nederlands Jeugdinstituut** biedt een overzicht van diverse tools die wijkteamprofessionals kunnen gebruiken om de eigen kracht van gezinnen te benutten. Onder 'aanpak' staan de tools die gebruikt kunnen worden om jeugdigen en gezinnen te ondersteunen.



p.170



Zelf ondersteunen

Eerstelijnszorg



Achtergrondinformatie



Hulpmiddelen



p.171



Zelf ondersteunen

In deze wegwijzer staat (nog) geen informatie specifiek voor de setting '1e lijns'. Mocht je hier suggesties voor hebben, neem dan contact met ons op.



Kijk voor niet-setting-specifieke informatie bij '[Alle settings](#)'.



Zelf ondersteunen: Hulpmiddelen

Aan deze wegwijzer zijn nog geen hulpmiddelen toegevoegd specifiek voor de setting '1e lijns'. Mocht je suggesties hebben, neem dan contact met ons op.



Kijk voor niet-setting-specifieke hulpmiddelen bij 'Alle settings'.



p.173



Doorverwijzen & samenwerken

Alle settings



Achtergrondinformatie



Hulpmiddelen



p.174



Doorverwijzen (1/6)

Soms ben je zelf niet de persoon die de jeugdige het beste kan helpen. In dat geval kun je hem of haar doorverwijzen naar een andere professional die de jeugdige beter kan helpen.

GRENZEN EIGEN EXPERTISE

- **Herken de grenzen** van je eigen expertise. Soms wil je een jeugdige wel helpen, maar ben je hier niet de meest geschikte persoon voor.
- Zorg dat je bekend bent met **andere professionals/organisaties** die passende hulp kunnen bieden.
- Vind je het lastig om in te schatten of je zelf de juiste expertise hebt? **Overleg** dan met een collega, leidinggevende of een andere professional.
- Let op **signalen** vanuit de jeugdige of het gezin. Denken zij dat ze ondersteuning van een andere professional/organisatie nodig hebben, bespreek dit dan en maak daar samen een zorgvuldige afweging in.

NAAR WIE DOORVERWIJZEN?

Bij een 'niet pluis'-gevoel kun je naar diverse personen/instanties doorverwijzen.

- Bij een vermoeden van kindermishandeling raadpleeg je (je contactpersoon van) **Veilig Thuis** en/of je doorloopt de stappen van de **meldcode**.
- Je kunt ook **andere hulpverleners/ketenpartners** inschakelen: Bijv.: consultatiebureau, school, mentor, intern begeleider, zorgcoördinator, huisarts, wijkagent, gemeente, maatschappelijk werk, JGZ, logopedie, medisch specialist.
- Mogelijk werkt jouw organisatie samen met **andere organisaties**. Informeer hierbaar bij je leidinggevende.



Doorverwijzen (2/6)

OVERDRACHT

Hier staat hoe je zorgt voor een prettige overdracht. Denk bijvoorbeeld aan het bieden van continuïteit en warmte.

- Ouders hebben behoefte aan continuïteit: ondersteun het gezin tijdens een doorverwijzingstraject, zorg voor een **warne overdracht** en voor zover mogelijk **minimale wachttijden**.
- **Doe suggesties** voor organisaties en professionals die kinderen, jongeren en (aanstaande) ouders kunnen helpen. Formuleer dit voorzichtig: 'Mag ik je eens iets vertellen over wat andere mensen in jouw situatie geholpen heeft?' in plaats van 'Je moet ...'.
- **Volg jeugdigen** die je hebt doorverwezen enige tijd. Vraag bijvoorbeeld 'Hoe is het gegaan met...' of 'Is het gelukt om...?'. Zoek oplossingen als er iets is wat hen belemmert de stap naar deze hulp te zetten.
- **Vraag jeugdigen** of ze zich gesteund voelen door de nieuwe professional en of extra steun wenselijk is.
- **Overleg met de partij** waarnaar doorverwezen is of er een mogelijkheid is tot terugkoppeling.



Samenwerken (3/6)

Jeugdigen in kwetsbare opgroeisituaties krijgen te maken met meerdere professionals, bijvoorbeeld in het onderwijs en de zorg. Deze professionals zien vaak maar een deel van het leven van de jeugdige. Het bundelen van informatie en een goede samenwerking tussen professionals draagt bij aan optimale zorg voor de jeugdige.

MET WIE SAMENWERKEN?

Op deze pagina(s) staat met wie je kunt samenwerken. Dit kunnen **professionals** zijn, maar ook meer **informele** samenwerkingspartners zoals mensen uit de **directe omgeving** van de jeugdige en of een JIM (Jouw Ingebrachte Mentor). Je maakt hierbij gebruik van de **sociale kaart**. Hierin kun je zien met wie je in jouw regio kan samenwerken. Zie ook [hier](#) voor een afbeelding met mogelijke samenwerkingspartners. Mogelijke **samenwerkingspartners** zijn:

Professionals

- School
 - Leerkracht
 - Zorgcoördinator
 - Intern begeleider
 - Orthopedagoog
- Kinderopvang
 - Pedagogisch medewerker
 - Buitenschoolse opvang (BSO)

Professionals

- Vrije tijd
 - Sportcoach
- Zorg
 - Huisarts
 - JGZ-professional
 - GGD
- Jeugdhulp/jGGZ
- Gemeente
 - WMO-consulent
 - Jeugdconsulent

Professionals

- Sociaal domein
 - Wijkteamprofessional
 - Jongerenwerker
 - Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG)

Omgeving

- Ouders/verzorgers/voogd
- Sociaal netwerk
- Jouw Ingebrachte Mentor (JIM)

Vrijwilligers betrokken bij het gezin

Multidisciplinair: In bestaande coalities of samenwerkingsverbanden, zoals bijvoorbeeld:

- Kansrijke start
- Het Kwetsbare Zwangeren Overleg
- Ondersteuningsteams op scholen
- M@ZL (Medische Advisering Ziek gemelde Leerling)



Samenwerken (4/6)

HELDERE ROLVERDELING

Dit is belangrijk voor een heldere rolverdeling:

- Er is één casemanager/zorgcoördinator die als **centraal aanspreekpunt** voor het gezin en de betrokkenen fungeert. De casemanager coördineert het hulverleningsproces, brengt de behoefte van de jeugdige en het gezin in kaart en zorgt voor een samenhangend plan van aanpak.
- Als je als hulpverlener betrokken raakt bij een jeugdige, **breng dan het netwerk van de jeugdige in kaart**: Wie zijn er al betrokken (hulpverlenersnetwerk) en wie kunnen de jeugdige steunen (sociaal netwerk)?
- Er is een heldere rolverdeling tussen organisaties, er zijn duidelijke **samenwerkingsafspraken** en ketenpartners nemen **verantwoordelijkheid**.
- Er is een **collectieve aanpak** en een samenwerkend professioneel netwerk.
- Interprofessioneel samenwerken verloopt beter als de **sociale hiërarchie** de manier waarop professionals met elkaar omgaan **niet in de weg staat**.

GEDEELDE BESLUITVORMING

Verlies de jeugdige en ouders niet uit het oog bij het organiseren van hulp: zet hen centraal in de besluitvorming rondom de benodigde hulp.

- Stel samen een **probleemanalyse** en een **plan van aanpak** op. Zo zorg je dat alle betrokken hulpverleners én het gezin hierachter staan.
- Maak gebruik van **gedeelde besluitvorming**: bespreek ieders verwachtingen, bied keuzemogelijkheden en zorg voor een up-to-date zorgplan.
- Zorg voor **domeinoverstijgende, toegankelijke en tijdige hulp**.
- Stem goed af met ouders over **zorgbehoeften en prioriteiten** om overbelasting te voorkomen.
- Zet het **gezin centraal**. Bespreek samen het belang van een integrale aanpak en het betrekken van andere hulpverleners en het informele netwerk.
- Zorg dat de gezinsleden, samen met de casemanager, de **regie** hebben.



Samenwerken (5/6)

TRANSPARANTIE

Wees transparant naar de jeugdige en zijn gezin, maar ook naar andere hulpverleners.

- Ga zorgvuldig om met de privacy van gezinsleden: wees zowel transparant over **gegevensuitwisseling** tussen de gezinsleden onderling, als in de samenwerking met (andere) professionals.
- Wees transparant over de **beschikbaarheid van hulp**.
- Zorg voor **goede communicatie** Zorg voor goede communicatie tussen hulpverleners. Hierdoor zorg je voor de meest effectieve hulp, maakt iedereen optimaal gebruik van de aanwezige informatie en voorkom je dat gezinnen instanties mogelijkwerwijs tegen elkaar uit kunnen spelen.
- **Communiqueer mét het gezin** en niet óver het gezin. Op deze manier voelen de jeugdige en het gezin zich gehoord en sluit hulpverlening beter aan.

ZICHT OP HET HULPVERLENINGSPROCES

Zo zorg je voor zicht op het hulpverleningsproces:

- De **casemanager** houdt overzicht op het hulpverleningsproces.
- Zorg ervoor dat er **structureel zicht** blijft op het hulpverleningsproces om tijdig op- en af te schalen. Dit kun je doen door één keer in de week/maand/drie maanden te controleren of alles nog goed verloopt.
- Organiseer regelmatig **rondetafelgesprekken** voor betrokkenen om gezamenlijk de voortgang te bespreken.
- **Blijf evalueren** met alle betrokkenen, dus ook jeugdige en ouders.
- **Spreek elkaar aan** wanneer een betrokken hulpverlener zich **niet aan de afspraken houdt**. Werkt dit niet? Dan kun je opschalen door contact op te nemen met diens leidinggevende of een functionaris, zoals een projectleider of procesmanager op gemeentelijk of stedelijk niveau.



Doorverwijzen & samenwerken: Privacy (6/6)

Wanneer je doorverwijst of samenwerkt is het belangrijk dat je goed in het oog houdt welke informatie je wel en niet mag delen.

PERSOONSGEGEVENS

Persoonsgegevens zijn alle gegevens over een persoon die die persoon **identificeerbaar** maken. Om persoonsgegevens te mogen uitwisselen of opslaan is een **goed beschreven, gerechtvaardigd doel** nodig. Bij multidisciplinaire samenwerking moet dit een **gezamenlijk doel** zijn. Dit moet **voor iedere casus vastgelegd** worden. Naast persoonsgegevens zoals naam, geboortedatum en geslacht, zijn er ook **bijzondere persoonsgegevens** die gaan over:

- Ras/etnische afkomst
- Seksuele oriëntatie
- Politieke gezindheid
- Gezondheid (in de breedste zin van het woord: ook gedrag en gezinsfactoren)
- Religie
- Vakbond
- Genetische en biometrische gegevens

VERWERKING PERSOONSGEGEVENS

Bijzondere persoonsgegevens mogen **niet verwerkt** worden, tenzij er een wet is die dat **verplicht of mogelijk** maakt, of wanneer er **toestemming** is van de betrokkene(n). Verwerken houdt in: alles wat met de gegevens gedaan wordt, zowel mondeling als schriftelijk.

De principes voor zorgvuldig handelen bij het delen van (bijzondere) persoonsgegevens zijn:

- **Doelbinding** (reden waarvoor je data gaat delen, bijvoorbeeld om betere zorg te kunnen bieden)
- **Grondslag** (reden waarom je data mag delen, bijv. na toestemming van ouders/jeugdige of op basis van een wet)
- **Transparantie** over wat gedeeld wordt
- **Dataminimalisatie** (niet meer data opslaan dan nodig)
- **Data-integriteit** (veilig uitwisseling van correcte data)

Kun je geen persoonsgegevens delen, maar wil je toch overleggen met een professional? Dan kan dit vaak ook **anoniem**. Vertel de professional waar je over twijfelt, maar zorg dat je verhaal **niet herleidbaar** is. Op die manier kan hij/zij je wel advies geven, zonder dat je persoonsgegevens hoeft te delen.



Doorverwijzen & samenwerken: Hulpmiddelen (1/2)

VERWIJSINDEX RISICOJONGEREN (VIR)



Leeftijd: 0-23 jaar

Dit is een **digitaal systeem** waarin professionals hun betrokkenheid bij jeugdigen (0-23 jaar) kunnen aangeven en hun zorgen over deze jeugdigen kunnen delen. Dit faciliteert samenwerking tussen verschillende domeinen en regio's, om jeugdigen en hun gezinnen optimaal te ondersteunen. Inloggen kun je [hier](#).

NB: In de loop van 2025 zal een wetsvoorstel ter consultatie aangeboden worden waarin de afbouw van de VIR beschreven staat. Dit proces zal minimaal 2 jaar duren. Tot die tijd blijft de wettelijke verplichting van de VIR van kracht. Ter ondersteuning van een gecontroleerde afbouw zal het ministerie van VWS in 2025 een handreiking publiceren.

IMPLEMENTATIEWIJZER



Deze implementatiewijzer helpt hulpverleners, leidinggevendenden, innovatoren en anderen bij de implementatie van **Methodisch Samen Werken (MSW)**. Dit doet de implementatiewijzer door informatie te geven over de benodigde stappen om MSW te verankeren.

ZORGLANDSCHAP



Deze afbeelding geeft een **overzicht** van welke spelers er allemaal (kunnen) zijn in het zorglandschap rondom een jeugdige.



Doorverwijzen & samenwerken: Hulpmiddelen (2/2)

PRIVACYAPP JEUGD



Op deze **webpagina** kun je jouw situatie aangeven. Er wordt je dan verteld met wie je welke gegevens mag delen (professionals) of welke gegevens over jou(w jeugdige) gedeeld mogen worden (jeugdigen en ouders).

GEGEVENSDELING ONDERWIJS EN JEUGDHULP



Deze publicatie "Wat professionals moeten weten over privacy bij samenwerking onderwijs en jeugdhulp" van het **Nederlands Jeugdinstituut** geeft informatie voor professionals over de rechten en plichten rondom gegevensdeling. De publicatie gaat voornamelijk over gegevensdeling tussen onderwijs en jeugdhulp, maar is nuttig voor vrijwel iedere professional die gegevens over jeugdigen wil delen.

WETTEN EN REGELS JEUGDHULP



Deze **checklist van Klariena** biedt een overzicht van de belangrijkste wetten en regels in de jeugdhulp.



Doorverwijzen & samenwerken

Onderwijs & Kinderopvang



Achtergrondinformatie



Hulpmiddelen



p.183



Doorverwijzen & samenwerken

Binnen een onderwijsinstelling is er vaak een **ondersteuningsteam** aangesteld. Hierin zitten onder andere de intern begeleider, de orthopedagoog en/of de leerlingbegeleider. Je kunt hun altijd om advies vragen. Vaak is de orthopedagoog degene die contact onderhoudt met externe partijen. Overleg met hem of haar wanneer je een jeugdige wil doorverwijzen. Het kan zijn dat jij jullie orthopedagoog niet kent omdat er maar één orthopedagoog is binnen een samenwerkingsverband van scholen. Vraag dan bij je leidinggevende na wie dit is.

Ben je zelf lid van het ondersteuningsteam of wil/kan je hen niet betrekken, dan is het belangrijk om al in een **vroegtijdig stadium externe partijen te betrekken**. Denk bijvoorbeeld aan de jeugdarts of jeugdverpleegkundige die ook inzicht kunnen hebben in de thuissituatie of lichamelijke klachten. Daarnaast kan ook de GGD meedenken.

ONDERWIJSWETTEN

Bij het delen van privacygevoelige informatie heb je als onderwijsprofessional te maken met verschillende onderwijswetten:

- Wet op het primair onderwijs (WPO)
- Wet op het voortgezet onderwijs (WVO)
- Wet op de expertisecentra (WEC)
- Wet educatie en beroepsonderwijs

In deze wetten staan enkele bepalingen over de **rechten en plichten** die er in het onderwijs gelden rondom **gegevensdeling**. De tool 'Passend onderwijs en privacy' kan je helpen wanneer je twijfelt welke informatie je mag/kan delen.



Doorverwijzen & samenwerken: Hulpmiddelen

HANDREIKING PO



Situatie: Sociaal emotionele problemen

Leeftijd: 4-12 jaar

Pagina: 7-8

De handreiking van **Trimbos-Instituut en Pharos** biedt een overzicht van instellingen waarmee docenten contact kunnen opnemen om samen te werken aan zorg op maat voor leerlingen. Onder deze samenwerkingspartners vallen bijvoorbeeld multidisciplinaire teams, opvoedondersteuners, het CJG, het sociaal wijkteam, de JGZ, de GGZ en de GGD.

HANDREIKING GEGEVENSUITWISSELING



Deze handreiking van het **Nederlands Jeugdinstituut** biedt informatie over welke informatie door welke partijen met elkaar gedeeld mag worden. De handreiking is specifiek bedoeld voor de uitwisseling tussen scholen en externe partners.

PASSEND ONDERWIJS EN PRIVACY



Deze tool rondom passend onderwijs en privacy is ontwikkeld door de **PO-raad en VO-raad**. Hij geeft overzicht en duidelijkheid in wat scholen, samenwerkingsverbanden en schoolbesturen moeten regelen op het gebied van passend onderwijs en privacy.



Doorverwijzen & samenwerken

Jeugdgezondheidszorg



Achtergrondinformatie



Hulpmiddelen



p.186



Doorverwijzen & samenwerken

JGZ-professionals hebben al **veel contact met andere professionals** die hun kennis over de ontwikkeling kunnen delen.

Bij het delen van privacygevoelige informatie hebben professionals in de JGZ te maken met de **Jeugdwet**, de Wet op de geneeskundige behandelingsovereenkomst (**WGBO**) én hun eigen **beroepscode** (ook als zij in dienst zijn van een school). In deze wetten staan enkele bepalingen over de **rechten en plichten** die er in de JGZ gelden rondom gegevensdeling.



p.187



Doorverwijzen & samenwerken: Hulpmiddelen

RICHTLIJN

Situatie: Psychosociale problemen



De JGZ-richtlijn Psychosociale problemen van het **Nederlands Centrum Jeugdgezondheid** helpt jeugdgezondheidszorg-professionals bij het samenwerken bij psychosociale problemen van jeugdigen.



p.188



Doorverwijzen & samenwerken

Wijk



Achtergrondinformatie



Hulpmiddelen



p.189



Doorverwijzen & samenwerken

In deze wegwijzer staat (nog) geen informatie specifiek voor de setting 'Wijk'. Mocht je hier suggesties voor hebben, neem dan contact met ons op.



Kijk voor niet-setting-specifieke informatie bij '[Alle settings](#)'.



Doorverwijzen & samenwerken: Hulpmiddelen

TOOLBOX: JURIDISCHE INFORMATIE



Deze 'Toolbox wijkteams werken met jeugd' van het **Nederlands Jeugdinstituut** bevat verschillende tools voor wijkteamprofessionals over hoe je zorgvuldig omgaat met de privacy van jeugdigen en gezinnen.



Doorverwijzen & samenwerken

Eerstelijnszorg



Achtergrondinformatie



Hulpmiddelen



p.192



Doorverwijzen & samenwerken

In deze wegwijzer staat (nog) geen informatie specifiek voor de setting '1e lijns'. Mocht je hier suggesties voor hebben, neem dan contact met ons op.



Kijk voor niet-setting-specifieke informatie bij '[Alle settings](#)'.



Doorverwijzen & samenwerken: Hulpmiddelen

Aan deze wegwijzer zijn nog geen hulpmiddelen toegevoegd specifiek voor de setting '1e lijns'. Mocht je suggesties hebben, neem dan contact met ons op.



Kijk voor niet-setting-specifieke hulpmiddelen bij 'Alle settings'.



p.194





VRAGEN OF OPMERKINGEN

Mocht je vragen of opmerkingen hebben over deze wegwijzer, zoals een hulpmiddel dat ontbreekt, laat het ons dan gerust weten! U kunt ons bereiken via onderstaand mailadres:

info@kenniscentrum-kjp.nl
O.v.v. wegwijzer kennissynthese

Graag willen wij alle professionals bedanken die betrokken zijn geweest bij de ontwikkeling van deze wegwijzer.

DANKWOORD

Graag willen wij alle professionals bedanken die betrokken zijn geweest bij de ontwikkeling van deze wegwijzer.





HERKENNEN

- Autoriteit Persoonsgegevens. (2025). Leerlingdossier. Geraadpleegd via <https://www.autoriteitpersoonsgegevens.nl/themas/onderwijs/gebruik-van-persoonsgegevens-in-het-onderwijs/leerlingdossier>
- Nederlands Centrum Jeugdgezondheid. (z.d.). Over jeugdgezondheidszorg. Geraadpleegd via <https://www.ncj.nl/over-jeugdgezondheid>
- Nederlands Jeugdinstituut. (z.d.). Wat is kindermishandeling? Geraadpleegd via <https://www.nji.nl/kindermishandeling/wat-is-kindermishandeling>
- Kenniscentrum Kinder- en Jeugdpsychiatrie. (z.d.). De rol van de leerkracht of mentor. Geraadpleegd via <https://kenniscentrum-kjp.nl/scholen/rol-leerkracht-mentor/>
- Trimbos-instituut. (2016). Welbevinden op school. Sociaal emotionele problemen tijdig signaleren in het primair onderwijs. Geraadpleegd via <https://www.trimbos.nl/docs/af1489-sociaal-emotionele-problemen-tijdig-signaleren-in-het-primair-onderwijs.pdf>
- Trimbos-instituut. (2019). KOPP/KOV: Een wetenschappelijke onderbouwing van de cijfers. Geraadpleegd via <https://www.trimbos.nl/wp-content/uploads/sites/31/2021/09/af1666-factsheet-kopp-kvo.pdf>
- Trimbos-instituut. (2021). Welbevinden op school. Handreiking Signaleren voor het voortgezet onderwijs. Geraadpleegd via <https://www.trimbos.nl/docs/8009ee5f-9d62-4ae4-b3f9-fa1fc9655561.pdf>
- Zorg en Welzijn. (2018). Jolanda van Boven: 'Nieuwe privacywet geeft middelen om info te delen'. Geraadpleegd via <https://www.zorgwelzijn.nl/jolanda-van-boven-nieuwe-privacywet-geeft-middelen-om-info-te-delen/>





TOETSEN

- Berden, G. F. M. G. (2006). Het diagnostisch interview met ouders. In F. C. Verhulst (Red.), Kinder- en jeugdpsychiatrie: Onderzoek en diagnostiek (pp. 104-124). Koninklijke Van Gorcum.
- Consoli, A. J., Blears, K., Bunge, E. L., Mandil, J., Sharma, H., & Whaling, K. M. (2018). Integrating culture, pedagogy, and humor in CBT with anxious and depressed youth. Practice Innovations, 3(2), 138–151. <https://doi.org/10.1037/pri0000069>
- Delfos, M. F. (2009). Luister je wel naar mij? Gespreksvoering met kinderen tussen vier en twaalf jaar (14e ed.). Amsterdam: Uitgeverij SWP.
- Delfos, M. F. (2017). Ik heb ook wat te vertellen!: Communiceren met pubers en adolescenten (10e ed.). Amsterdam, Nederland: Uitgeverij SWP.
- Fox, L. E. (2016). The use of humor in family therapy: Rationale and applications. Journal Of Family Psychotherapy, 27(1), 67–78. <https://doi.org/10.1080/08975353.2016.1136548>
- GGZ Standaarden. (2018). Zorgstandaard Diversiteit: 4. Patiëntenperspectief. Geraadpleegd via <https://www.ggzstandaarden.nl/zorgstandaarden/diversiteit/patientenperspectief/wensen-en-ervaringen-van-patienten>
- Hollidge, C. (2013). Adolescents' perceptions of the factors that enhance the therapeutic relationship: A qualitative study in school-based health settings. Adolescent Psychiatry, 3(3), 277-287.
- Lang, G., & van der Molen, H. T. (2015). Psychologische gespreksvoering: Een basis voor hulpverlening. Boom/Nelissen.
- Lusse, M., Kassenberg, A., & Kletter, P. (2021). Omgaan met armoede in de jeugdgezondheid: handreiking voor professionals in de geboorte-en jeugdgezondheidszorg. Geraadpleegd via <https://www.ncj.nl/wp-content/uploads/media-import/15d3df3a-22c6-4251-bed6-57a1af266d31.pdf>
- Miller, W.R., & Rollnick, S. (2014). Motiverende gespreksvoering: Mensen helpen veranderen. Ekklesia.
- Nederlands Jeugdinstituut. (z.d.). Actuarieel Risicotaxatie Instrument voor Jeugdbescherming (ARIJ). Geraadpleegd via <https://www.nji.nl/instrumenten/actuarieel-risicotaxatie-instrument-voor-jeugdbescherming-arj>





TOETSEN

- Nederlands Jeugdinstituut. (z.d.). Kindermishandeling: Afwegen en beslissen bij vermoedens van kindermishandeling. Geraadpleegd via <https://www.nji.nl/kindermishandeling/afwegen-en-beslissen-bij-vermoedens-van-kindermishandeling>
- Nederlands Jeugdinstituut. (z.d.). Kindermishandeling: Hoe werk ik met de Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling? Geraadpleegd via <https://www.nji.nl/kindermishandeling/hoewerkikmetdemeldcode>
- Nederlands Jeugdinstituut. (2017). Veiligheid en risico's inschatten: wat helpt? De zin en onzin van risicotaxatie-instrumenten. Geraadpleegd via <https://www.nji.nl/system/files/2021-05/Veiligheid-en-risicos-inschatten-wat-helpt.pdf>
- Richtlijnen Jeugdhulp en Jeugdbescherming. (z.d.). Richtlijn Kinderen van ouders met psychische en/of verslavingsproblemen: 3.2.1. Risico- en beschermende factoren bij KOPP/KOV. Geraadpleegd via <https://www.richtlijnenjeugdhulp.nl/koppkov/3-oorzaken-en-factoren/risico-en-beschermende-factoren-bij-koppkov>
- Richtlijnen Jeugdhulp en Jeugdbescherming. (z.d.). Richtlijn Kinderen van ouders met psychische en/of verslavingsproblemen: 4.1.1. Risico-inschatting problemen. Geraadpleegd via <https://www.richtlijnenjeugdhulp.nl/koppkov/4-signalering-en-diagnostiek/risico-inschatting-problemen>
- Richtlijnen Jeugdhulp en Jeugdbescherming. (z.d.). Richtlijn Kinderen van ouders met psychische en/of verslavingsproblemen: 7. Hulpmiddelen en Tools. Geraadpleegd via <https://www.richtlijnenjeugdhulp.nl/koppkov/hulpmiddelen-en-tools>
- Richtlijnen Jeugdhulp en Jeugdbescherming. (z.d.). Richtlijn Kindermishandeling: 4.3.1. Veiligheidstaxatie. Geraadpleegd via <https://www.richtlijnenjeugdhulp.nl/kindermishandeling/signalering-en-diagnostiek/veiligheidstaxatie>
- Trimbos-instituut. (z.d.). KOPP/KOV: Hoe te handelen als professional. Geraadpleegd <https://www.trimbos.nl/kennis/kopp-kov/voor-professionals/handelen-als-professional/>





TOETSEN

- Trimbos-instituut. (z.d.). KOPP/KOV: Risicofactoren en beschermende factoren. Geraadpleegd via <https://www.trimbos.nl/kennis/kopp-kov/feiten-en-cijfers/risicofactoren/>
- Trimbos-instituut. (z.d.). KOPP/KOV: Wat u als professional kunt doen. Geraadpleegd via <https://www.trimbos.nl/kennis/kopp-kov/voor-professionals/wat-u-kunt-doen1/>
- Trimbos-instituut. (z.d.). KOVB: Risico- en beschermende factoren voor het kind. Geraadpleegd via <https://www.trimbos.nl/kennis/kovb/kovb-feiten-en-cijfers/risicofactoren-en-beschermende-factoren/>
- Trimbos-instituut. (2019). KOPP/KOV: Een wetenschappelijke onderbouwing van de cijfers. Geraadpleegd via <https://www.trimbos.nl/wp-content/uploads/sites/31/2021/09/af1666-factsheet-kopp-kvo.pdf>
- Universiteit van Amsterdam. (z.d.). Expertisecentrum Forensische Orthopedagogiek. Geraadpleegd via <https://cde.uva.nl/nl/onderzoek/verbonden-onderzoekscentra/expertisecentrum-fortho>
- Vrolijk, A. (1991). Gesprekstechniek [Hoofdstuk: Het slechtnieuwsgesprek]. Bohn Stafleu van Loghum.





ONDERSTEUNEN

- Augeo Foundation. (2024). Infographic Armoede. Geraadpleegd via <https://www.augeo.nl/-/media/Files/Bibliotheek/Infographic-Ingrijpende-jeugdervaringen-armoede.ashx>
- Augeo Foundation. (2024). Infographic Complexe scheiding. Geraadpleegd via <https://www.augeo.nl/-/media/Files/Bibliotheek/Infographic-complexe-scheiding.ashx>
- Augeo Foundation. (2025). Infographic Kindermishandeling. Geraadpleegd via <https://www.augeo.nl/-/media/Files/Bibliotheek/Infographic-ingrijpende-jeugdervaringen-Kindermishandeling.ashx>
- Augeo Foundation. (2025). Infographic KOPP/KOV: kinderen van ouders met psychische problemen en/of verslavingsproblemen. Geraadpleegd via <https://www.augeo.nl/-/media/Files/Bibliotheek/Infographic-KOPP-KOV.ashx>
- Augeo Foundation. (2025). Infographic KOVB: kinderen van ouders met een (licht) verstandelijke beperking. Geraadpleegd via <https://www.augeo.nl/-/media/Files/Bibliotheek/Infographic-Ingrijpende-jeugdervaringen-Ouder-met-LVB.ashx>
- Augeo Foundation. (2025). Infographic Ouder in de gevangenis. Geraadpleegd via <https://www.augeo.nl/-/media/Files/Bibliotheek/Infographic-Ingrijpende-jeugdervaringen-Ouder-in-detentie.ashx>
- Lusse, M., Kassenberg, A., & Kletter, P. (2021). Omgaan met armoede in de jeugdgezondheid: handreiking voor professionals in de geboorte-en jeugdgezondheidszorg. Geraadpleegd via <https://www.ncj.nl/wp-content/uploads/media-import/15d3df3a-22c6-4251-bed6-57a1af266d31.pdf>
- Movisie. (2020). Wat werkt bij de ondersteuning van jonge mantelzorgers? Geraadpleegd via <https://www.movisie.nl/publicatie/wat-werkt-ondersteuning-jonge-mantelzorgers>
- Nederlands Jeugdinstituut. (2019). Wat professionals moeten weten over privacy bij samenwerking onderwijs en jeugdhulp. Geraadpleegd via <https://www.nji.nl/system/files/2021-04/Wat-professionals-moeten-weten-over-privacy-bij-samenwerking-onderwijs-jeugdhulp-bestand.pdf>





ONDERSTEUNEN

- Nederlands Jeugdinstituut. (2020). Wat werkt in de hulp aan gezinnen met meervoudige en complexe problemen? Geraadpleegd via <https://www.nji.nl/system/files/2021-06/Wat-werkt-in-hulp-aan-gezinnen-met-meervoudige-en-complexe-problemen.pdf>
- Richtlijnen Jeugdhulp en Jeugdbescherming. (z.d.). Richtlijn Kinderen van ouders met psychische en/of verslavingsproblemen: 6.1.1. Sociale kaart. Geraadpleegd via <https://www.richtlijnenjeugdhulp.nl/koppkov/6-samenwerking/sociale-kaart>
- Richtlijnen Jeugdhulp en Jeugdbescherming. (z.d.). Richtlijn Gezinnen met meervoudige en complexe problemen: 7. Samenwerking. Geraadpleegd via <https://www.richtlijnenjeugdhulp.nl/gezinnen-met-meervoudige-en-complexe-problemen/samenwerking#effectief-casemanagement>
- Trimbos-instituut. (z.d.). KVBO: Kinderen van Verstandelijk Beperkte Ouders Informatie en adviezen voor (zorg)professionals. Geraadpleegd via <https://www.trimbos.nl/wp-content/uploads/2025/10/AF1906-KVBO-Kinderen-van-Verstandelijk-Beperkte-Ouders.pdf>
- Trimbos-instituut. (2016). Welbevinden op school. Sociaal emotionele problemen tijdig signaleren in het primair onderwijs. Geraadpleegd via <https://www.trimbos.nl/docs/af1489-sociaal-emotionele-problemen-tijdig-signaleren-in-het-primair-onderwijs.pdf>
- Trimbos-instituut. (2021). Welbevinden op school. Handreiking Signaleren voor het voortgezet onderwijs. Geraadpleegd via <https://www.trimbos.nl/docs/8009ee5f-9d62-4ae4-b3f9-fa1fc9655561.pdf>
- Vereniging van Nederlandse Gemeenten. (2025). Traject Verwijsindex Risicojongeren: update februari 2025. Geraadpleegd via <https://vng.nl/nieuws/traject-verwijsindex-risicojongeren-update-februari-2025>

